

TARTU ÜLIKOOL
EESTI JA ÜLDKEELETEADUSE INSTITUUT
EESTI KEELE OSAKOND

Triin Ärm

EESTI MUUKEELSE KOOLI KAKSKEELSELE ÕPPELE ÜLEMINEKU
ARVAMUSAVALDUSTE ANALÜÜS: SÕNASAAJATE JA -VÕTJATE
ERAKONDLIK KUULUVUS JA *MEIE-NEMAD* VASTANDUS

Bakalaureusetöö

Juhendaja professor Birute Klaas-Lang

Tartu 2014

Sisukord

1. Sissejuhatus	4
1.1. Bakalaureusetöö taust ja teema aktuaalsus.....	4
1.2. Uurimistöö eesmärk, hüpotees ja uurimisküsimused	6
1.3. Bakalaureusetöö materjali ja meetodi selgitus	7
1.3.1. Uurimuse valim ehk analüüsi materjal	7
1.3.2. Kvalitatiivse uurimismeetodi ja kriitilise diskursusanalüüsi tutvustus.....	9
1.4. Bakalaureusetöö struktuur ja mõisted	12
2. Muukeelse üldhariduskooli õppekeele regulatsioonid Eestis	14
3. Lühiülevaade varasematest uurimustest muukeelse kooli kakskeelsele õppele ülemineku kohta	17
4. Bakalaureusetöö analüüsiosa	20
4.1. Tekstide autorid	20
4.1.2. Sõnasaajad	22
4.1.3. Sõnavõtjad	25
4.1.4. Järeldused tekstide autoritest	26
4.2. Meie-nemad konstruktsioonid sõna saanud inimeste tekstides	27
4.2.1. <i>Meie-nemad</i> konstruktsioonid sõna saanud poliitikute tekstides.....	28
4.2.2. <i>Meie-nemad</i> konstruktsioonid sõna saanud koolitöötajate tekstides.....	33
4.2.3. <i>Meie-nemad</i> konstruktsioonid sõna saanud haridus- ja teadusministeeriumi esindajate tekstides	37
4.2.4. <i>Meie-nemad</i> konstruktsioonid sõna saanud ühiskondlikult aktiivsete inimeste ja vene koolide õpilaste tekstides.....	39
4.2.5. Järeldused sõna saanud inimeste <i>meie-nemad</i> konstruktsioonidest.....	41
4.3. <i>Meie-nemad</i> konstruktsioonid sõna võtnud inimeste tekstides	42
4.3.1. <i>Meie-nemad</i> konstruktsioonid sõna võtnud poliitikute tekstides.....	42
4.3.2. <i>Meie-nemad</i> konstruktsioonid sõna võtnud koolitöötajate tekstides	44

4.3.3. <i>Meie-nemad</i> konstruktsioonid sõna võtnud ministeeriumi esindaja tekstides	45
4.3.4. <i>Meie-nemad</i> konstruktsioonid sõna võtnud ühiskondlikult aktiivsete inimeste ja vene koolide õpilaste tekstides.....	46
4.3.5. Järeldused sõna võtnud inimeste <i>meie-nemad</i> konstruktsioonidest.....	47
Kokkuvõte	49
Kirjandus	52
The analyze of opinions of the transition to the two language studying in Estonian non-Estonian schools. Summary	56
Lisad.....	57
Lisa 1. Valimisse kuuluvad artiklid.....	57

1. Sissejuhatus

1.1. Bakalaureusetöö taust ja teema aktuaalsus

1997. aastal kehtima hakanud „Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus“ määras, et vene õppekeelega koolide üleminek osalisele eestikeelsele õppekeelele algab hiljemalt 1. septembril 2007. Aastal 2000 lisati seadusesse säte, et kooli või klassi õppekeeleks loetakse keel, milles toimuv õpe moodustab vähemalt 60 protsenti õppekava miinimummahust (Ladva 2012).

2007. aastal Vabariigi Valitsuse heaks kiidetud põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava muudatuste põhjal on üleminek toimunud etappide kaupa: alates 2007. aasta esimesest septembrist õpetati muukeelsete koolide kümnendate klasside õpilastele eesti keeles vähemalt üht eesti kirjanduse kursust. Järgmisel kahel õppeaastal pidid nad eesti keeles õppima veel kahte ühiskonnaõpetuse kursust ja kolme muusika kursust. 2010/2011. õppeaastal lisandusid veel kaks Eesti ajaloo kursust ning alates 2011/2012. õppeaastast on gümnaasiumid kohustatud õpetama eesti keeles lisaks eespool mainituile ka kolme geograafia kursust. Need muukeelsed noored, kes alustasid 2011. aasta sügisest gümnaasiumis statsionaarset õpet, pidid saama kolme õppeaasta jooksul eestikeelset õpetust kokku vähemalt 57 kursuse ulatuses. (PGS 2010)

Üleminekut toetavad tegevused on pandud paika tegevuskavas „Vene õppekeelega munitsipaal- ja riigikoolide gümnaasiumiastme eestikeelsele õppele ülemineku tegevuskava aastateks 2007–2012“. Tegevuskavas on välja toodud peamised tegevused, mida riik on kakskeelsele õppele üleminekuks ette võtnud. Nendeks on erinevate mudelite (sh keelekümluseprogrammi) arendamine, koolide rahaline toetamine, õpetajate koolitamine, õppematerjalide ettevalmistamine, kooliväline tegevus, informeerimine ja kaasamine ning ülemineku seire. (Vene ... 2007)

2010. aasta juulis võttis riigikogu vastu uue „Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse“, mis ei muutnud gümnaasiumi õppekeelega seotud regulatsioone. Samal aastal kinnitas Vabariigi Valitsus uue gümnaasiumi riikliku õppekava, milles ei muudetud samuti üleminekuga seotut.

2011. aasta kevadel esitasid Tallinna ja Narva linnavolikogud Vabariigi Valitsusele kaheksateistkümne gümnaasiumi taotlused, et olla eestikeelsele õppele üleminekul erandid. (Ladva 2012) Neist kolme kooli, Lasnamäe Gümnaasiumi, Narva Kesklinna Gümnaasiumi ja Narva Pähklimäe Gümnaasiumi töötajad avaldavad arvamust ka selles bakalaureusetöös uuritud artiklites.

2011. aasta 14. juuli istungil andis Vabariigi Valitsus Vana-Kalamaja Täiskasvanute Gümnaasiumile ja Narva Täiskasvanute Gümnaasiumile loa jätkata gümnaasiumiastmes vene keeles õpetamist. Lisaks sai Tallinna Saksa Gümnaasium loa kakskeelseks õppeks. Täiskasvanute gümnaasiumid said loa lähtuvalt mittestatsionaarse õppevormi eripäradest: täiskasvanud õppijate puhul on sageli tegu inimesega, kelle õpingud on vahepeal katkenud ning tema põhikooli- ja gümnaasiumiõpingute vahele võib olla jäänud pikk aeg, mistõttu võib täiskasvanute gümnaasiumisse tulevate õpilaste eesti keele oskus gümnaasiumisse tulles erinev olla. (Ladva 2012)

Vene keel ei ole eesti keele kõrval aga ainus õppekeel. Tallinna Saksa Gümnaasiumi saksakeelse osakonna tööd reguleerib Eesti ja Saksamaa valitsuste vaheline leping. Tallinna Saksa Gümnaasiumi saksa õppekeelele osakonna lõpetajad saavad saksa üldise kõrgkooliküpsuse tunnistuse ning samuti ka Eesti Vabariigi gümnaasiumi lõputunnistuse ja riigieksamitunnistuse. (Ladva 2012)

Ülejäänud koolidele valitsus erandit ei teinud, vaid otsustas, et nende vene õppekeelele gümnaasiumidega tehakse edaspidi tihedat koostööd, et nad suudaksid täita üleminekut puudutavaid osi seadusest. Haridus- ja teadusministeeriumi hinnangul on kõik nimetatud koolid teinud head tööd eestikeelsele gümnaasiumiõppele üleminekul ning ükski neist koolidest ei ole selline, mis ei suuda anda oma gümnaasistidele head ja konkurentsivõimelist haridust, sealhulgas igati korralikku riigikeele oskust. (Ladva 2012)

2011. aastaks oli vene koolide osaline eesti õppekeelele ülemine seaduse järgi olnud nõutud juba üle 17 aasta, sest gümnaasiumi õppekeel on olnud eesti keel alates 1993. aastal vastu võetud „Põhikooli- ja gümnaasiumiseadusest“.

Leian, et muukeelsete koolide kakskeelsele õppele ülemine on ühiskonnas jätkuvalt aktuaalne teema nii hariduse, poliitika kui ka integratsiooni kontekstis. 2015. aasta märtsis valitakse Eestis uus Riigikogu koosseis ning sel ajal võib vene koolide õppekeel

taas aktiivsemalt päevakorda tõusta, sest senised elavamad arutelud on toimunud just sel ajal kui vahetus võim, näiteks 2007. aastal ja 2011. aastal.

1.2. Uurimistöö eesmärk, hüpotees ja uurimisküsimused

„Eesti keele arengukavas“ (2011: 24) on kirjas, et eesti keele oskuse paranemisel muukeelse rahvastiku seas on kolm peamist takistust: keelekeskkonna puudumine, õpetajate vähene motivatsioon õppida ära riigikeel ja kakskeelsele õppele ülemineku teema liigne politiseeritus.

Keskendun just viimasena nimetatud takistusele ja uurin, kuivõrd on seotud inimese arvamus kakskeelsele õppele üleminekust, tema konstrueeritud tekst, tema ametinimetus ja poliitiline kuuluvus.

Bakalaureusetöös analüüsin arvamust avaldunud inimesi, nende väljendatud seisukohti ja nende tekstides konstrueeritud personaalpronoomeneid *meie* ja *nemad*. Järelduste tegemiseks vajaliku konteksti loomiseks jagan kõnelejad ametinimetuste järgi viite rühma ning uurin, kas autor avaldas oma arvamuse ise või pöördus tema poole ajakirjanik. Veel teen kindlaks, kas kõneleja kuulus aastatel 2011.–2012. erakonda ning kas tema tekstides loodud samastamised on seotud ka selle erakonna parem- või vasakpoolse maailmavaatega.

Uurimistöö kõige üldisem hüpotees väidab, et keeleõppe politiseeritus väljendub muukeelsete koolide kakskeelsele õppele üleminekust kõnelenud inimeste tekstide ja nende inimeste erakondliku tausta ja vaadete seoste kaudu.

Selle hüpoteesi kontrollimiseks kasutan kriitilise diskursusanalüüsi meetodit, sest nii saan uurida kakskeelsele õppele ülemineku teemadel arvamust avaldanud inimeste keelt *meie-nemad* vastanduste kaudu ja võrrelda tulemusi ka kontekstiga, sest kriitilise diskursusanalüüsi meetodiga saab uurida konteksti peegeldumist tekstis. (Kasik 2008: 10).

Lähtuvalt uurimistöö eesmärgist, sõnastan peamised uurimisküsimused.

- Millistes ametites inimesed saavad ja võtavad ülemineku teemadel sõna?

- Kuivõrd võib märgata, et mõnede ametite esindajate arvamused on ülemineku-teemalises diskussioonis rohkem kui teiste ametite esindajate omi?
- Kuivõrd võib märgata, et mõnede ametite esindajate arvamused on ülemineku-teemalises diskussioonis vähem kui teiste ametite esindajate omi?
- Millistesse erakondadesse kuuluvad arvamused avaldanud inimesed?
- Milliste erakondade seisukohad on diskussioonis esindatud?
- Kuivõrd on seotud inimese ametinimetus ja tema teksti *meie-nemad* konstrueerimine?
- Kuivõrd on seotud arvamused avaldanud inimeste erakondlik kuuluvus ja *meie-nemad* konstruktsioonid nende loodud tekstides?
- Kuivõrd võib märgata seoseid inimese ameti, tema erakondliku kuuluvuse ja *meie-nemad* konstrueerimise vahel?
- Kuivõrd võib öelda, et mõned parteid avaldavad ülemineku-teemalises arutelus rohkem arvamust kui teised?
- Kuivõrd domineerib ülemineku teemal kõnelejate seas mõni kindel maailmavaade?
- Kellega erinevates ametites inimesed end kõige enam samastavad?
- Kellele erinevates ametites inimesed ennast enim vastandavad?
- Milliseid tähendusi *meie-nemad* konstruktsioonidega luuakse?

1.3. Bakalaureusetöö materjali ja meetodi selgitus

1.3.1. Uurimuse valim ehk analüüsi materjal

Enne analüüsitavate artiklite valimist rääkisin haridus- ja teadusministeeriumi konsultandi Asso Ladvaga, kelle sõnul ei arhiveeri ministeeriumi töötajad kakskeelsele õppele üleminekuuga seotud artikleid, mistõttu pidin analüüsitavad artiklid ise leidma.

Ülemineku-teemaliste artiklite otsimiseks kasutasin peamiselt otsingumootorit Google, kuhu lisasin lõputöö uurimisperioodist lähtuvalt ajalise kitsenduse ehk lugesin artikleid, mis olid avaldatud 2011.–2012. aastal. Lisaks vaatasin artiklite all olevaid

viiteid teistele teemakohastele lugudele. Materjali valisin trükimeedia ehk kirja pandud teksti võrguväljaannetest ja uudisteportaalidest, sest Internetis avaldati rohkem artikleid kui paberlehtedes.

Valisin uurimiseks esimesed 50 artiklit, sest paljud artiklid hakkasid otsingumootorites erinevate märksõnade kaudu korduma, kuid samas ei olnud võimalik öelda, kust läheb piir, mil ei tule uue otsingusõnaga enam ühtegi teemakohast artiklit.

Guugeldades kasutasin järgmisi märksõnu: *vene kool, eesti keelele üleminek, vene koolide üleminek, vene koolide eest keelele üleminek, Vene kool Postimehes, Vene kool EPL, Vene koolide üleminek EPL, Vene kooli üleminek eesti keelele EPL*. Otsingusse sisestasin pigem lühemaid ja n-ö üldrahvalikke märksõnu, sest ajakirjandus kasutab tarbekeelt ning korrektse termini kaudu otsimine oleks andnud vähem vasteid.

Lugusid valides lähtusin rangelt sisulisest kokkusobivusest ning näiteks jätsin välja kõik artiklid, milles räägiti üldisemalt vene keelest, kultuurist, integratsioonist vms. Ka uudislugudes, milles oli juttu erinevatest teemadest, võtsin ainult üleminekut puudutavad tsitaadid. Artiklite ja täpsete tsitaatidega saab tutvuda bakalaureusetöö lisasse paigutatud tabelis.

Uurimusse olen valinud aastad 2011 ja 2012, sest sel õppeaastal pidid muukeelsete koolide gümnaasiumid minema üle 60 protsendi mahus eesti õppekeelele, kuid 2011. aasta kevadel esitasid Narva ja Tallinna linnavolikogud valitsusele taotlused, milles 18 gümnaasiumi soovis eestikeelsele õppele üleminekul erandit (Ladva 2012) ning sellest tõusis ajakirjanduses elav diskussioon.

Ülemineku teemal võtsid sõna nii poliitikud, koolitöötajad, õpetajad kui ka teised, näiteks aktiivsed ühiskonnategelased. Nende sõnavõtte ehk tekste kui diskursuseid uurin bakalaureusetöös kriitilise diskursusanalüüsi kaudu.

Uurimiseks on valitud arvamused avaldused laiemas tähenduses ehk nii žanrilt arvamused, küsitletute vastused intervjuudes kui ka tsitaadid uudistes. Valimi kitsendamiseks ei analüüsi ma tekste, millel ei ole ühte konkreetset autorit, sest bakalaureusetöö seisukohast on oluline arvamused avalduste personifitseerimine ja sidumine erakonna ja selle seisukohtadega. Seega jätan uurimistööst välja näiteks kollektiivselt kirjutatud kirjad, pöördumised ja ka toimetuste juhtkirjad.

Lisaks ei uuri ma bakalaureusetöös blogipostitusi ega parteide häälekandjaid, sest mahupiirangu tõttu keskendun väljaannetele, mis taotlevad objektiivsust ega poolda ühte kindlat maailmavaadet. Seega ei keskendu ülevaade ajakirjanike neutraalsuse hindamisele, vaid uurib kriitilise diskursusanalüüsi meetodi kaudu ülemineku teemadel kõnelnud inimeste keelekasutuse ja erakondliku kuuluvuse seost.

1.3.2. Kvalitatiivse uurimismeetodi ja kriitilise diskursusanalüüsi tutvustus

Lõputöö uurimuse osa põhineb kvalitatiivsel uurimismeetodil. Kvalitatiivset uurimismeetodit saab defineerida erinevalt. Bakalaureusetöös lähtun Denzini ja Lincolni (2000: 3) mõisteseletusest, mille järgi on kvalitatiivsele meetodile omane tõlgenduslik lähenemine maailmale. Selle meetodiga uuritakse nähtusi nende loomulikus keskkonnas ja püütakse täheldatud ilminguid tõlgendada või mõtestada tähenduste kaudu, mida inimesed nähtustele annavad. (Denzin, Lincoln 2000) Bakalaureusetöös uurin tekstides *meie-nemad* vastanduste konstrueerimist kontekstipõhiste tõlgenduste kaudu.

Kvalitatiivsetest uurimismeetoditest kasutan kriitilist tekstianalüüsi ehk diskursusanalüüsi, mis võimaldab uurida süvendatult tekstide struktuure, tähendusi ja vorme. (Kasik 2008: 11) Selle bakalaureusetöö kontekstis tähendab see eelkõige *meie* ja *nemad* konstruktsioonide uurimist lähtuvalt artikli kontekstist, diskursuse autori ametist, erakondlikust kuuluvusest ning maailmavaatest.

Esimesed uurijad võtsid kriitilise diskursusanalüüsi meetodi kasutusele, et vaadelda keelekasutuse ja ühiskonna struktuuride, majanduse ja võimu vahekordi (Kasik 2008: 10). Esimesed katsetused leida seoseid keele ja sotsiaalse võimu ning eriti ideoloogiate vahel, tegid uurijad 1970ndate aastate lõpul. (Hennoste 2002: 228)

Diskursuse mõiste pärineb ladina keelest ja selle sisu võib kultuuriruumi tavadest sõltuvalt eri keeltes ja kultuurides erineda (Laherand 2008: 309–310). Prantsuse diskursusanalüüs väljendus kõige selgemini Michel Foucault' seisukohas, et indiviidi arusaamad määrab kollektiiv (Foucault 2003: 34).

Kollektiiviga seostub uurimuses *meie-nemad* vastandus, sest nende konstruktsioonidega omistatakse tähendusi justnimelt kooslustele, mitte üksikisikutele. Renate Pajusalu (1999: 56) on öelnud, et *meie* kaudu viitamist kasutakse juhul, kui

kõneleja või kirjutaja püüab tuua oma seisukoha taha kogu kollektiivi. Kollektiivi arusaamu uurin nii lähtuvalt kõnelejate ametitest, erakondlikust kuuluvusest kui ka maailmavaatest.

Ühe tuntuima kriitilise diskursusanalüüsi uurimissuuna arendaja Norman Fairclough' seisukoha järgi on keel võimukasutuses kesksel kohal. (Fairclough 1997: 75, 1998: 97) Seega väljendavad kõnelejad keele kaudu oma võimupositsioone. Ka lõputöös uurin, kui võrd mõjutab erinevatel ametikohtadel inimeste keelekasutust nende erakondlik kuuluvus. Kriitiline diskursusanalüüs aitab näha seoseid võimu ja keelkasutuse vahel. (McGregor 2004).

Kriitiline lingvistika võtab aluseks M. A. K. Hallidaylt pärit põhimõtted. Esiteks on keelekasutus põhimõtteliselt ideoloogiline ja väljendab võimuvahetust. Teiseks on keel polüfunktsionaalne, sest keel täidab korraga mitut funktsiooni. Väljendid ei anna edasi mitte ainult referentsiaalset tähendust ehk ei vahenda vaid sisu, vaid neist võib välja lugeda ka autori tunded ja suhtumise kõneldavasse või teistesse inimestesse. Lisaks on suhtluse taustas ühendatud keelekasutuse intertekstuaalsuse aspektid, näiteks kontekst. (Kasik 2008: 12)

Kriitiline tekstianalüüs kui uurimismeetod jaguneb kolme ossa: alguses tekste kirjeldatakse, seejärel seletatakse ja tõlgendatakse keelekasutust (Fairclough 1989: 108–125). Esimeses astmes vaadeldakse kirjelduste kaudu, milliseid keelelisi valikuid on autor analüüsitava tekstis teinud. Teisel tasandil püüab uurija interpreteerida ehk tõlgendada, kuidas autori tehtud valikud konstrueerivad tähendusi ja missuguseid tähendusi valikud tekstile annavad. Eesmärk on aru saada, kuidas valikud muudavad ja kujundavad konteksti. Kolmandale tasandile on iseloomulik ideoloogilisus ehk analüüsijate lõplik eesmärk on saada teada, miks tekstis on tehtud sellised valikud ning loodud sellised tähendused. (Kasik 2008: 13)

Diskursuse abil on võimalik tõlgendada ka poliitilisi suhteid. Fairclough (2005: 53–70) on öelnud, et see, kas diskursus suudab teiste diskursuste seas püsima jääda, sõltub küll mitmest tegurist, aga kõneleja usutavusel ja võimalusel massimeedias kaasa rääkida on selles oluline roll. Uurimuse esimeses osas analüüsin, kes saavad ja võtavad kakskeelsele õppele ülemineku diskussioonis rohkem ja vähem sõna. Nii analüüsin, milliste ametite esindajate ja erakondlike vaadetega inimeste diskursused on arutelus

rohkem esindatud ja millistesse rühmadesse kuulujate seisukohad jäävad pigem tagaplaanile.

Eestis hakati kriitilise diskursusanalüüsiga süstemaatiliselt tegelema 1990ndate lõpul. Selle suuna eestvedajaks oli Reet Kasik (Hennoste 2002: 228), kelle sõnul peavad teadlased tekstianalüüsi all peamiselt silmas teksti tähenduse uurimist.

Tähendusele keskenduv tekstianalüüs sai kõige otsesema tõuke M. A. K. Halliday (1994) grammatikast, millest alates võeti omaks arusaam, et keel on tähenduste potentsiaal ning tekstianalüüs vaatleb, kuidas võimalusi realiseeritakse. Keelekasutus hõlmab alati valikut paljudest võimalustest ning seetõttu ei ole võimalik järeldada, et keelekasutus peegeldab objektiivselt maailma ja tegelikkust. Iga keeleline valik on seotud teksti looja vaatepunktiga (Kasik 2008: 11).

Teksti koostaja esitab oma sõnumi lähtuvalt mingist vaatepunktist. Vaatepunkti valimise järgi ei ole olemas objektiivset kirjeldust, kuna igast vaatepunktist paistab kirjeldatav isemoodi. (Kasik 2008: 17) Vaatepunkti saab käsitleda ka laiemast sotsiokultuurilisest aspektist: võimalusi teha keelelisi valikuid ja tõlgendada teiste tekste, aheldavad, piiravad ja juhivad varasemad kogemused, väärtus- ja suhtumissüsteemid ning sotsiaalse rühmaga kokkukuuluvus (Fairclough 1989).

Vaatamata vaatepunktide paljususele on üksikkeelekasutajal üsna vähe valikuvabadust, sest ta lähtub oma valikutes sellest keelest, kultuurist ja ühiskondlike väärtuste hierarhiast, mille ta on omandanud oma suhtluskeskkonnas koos teiste suhtlejatega. (Kasik 2008: 15–16)

Konkreetselt määratud osalisi saab identifitseerida üksikisikutena (individualiseerimine) või rühmadena (assimileerimine). Assimileerimise üks võimalus on kollektiviseerimine, mille puhul esineb ka mitmusliku pronoomeni (*meie, nemad*) kasutamine. Samuti saab osalistele viidata anonüümselt, nende identiteeti määratlemata. Seda nimetatakse osaliste indetermineerimiseks ning ka see võib väljenduda *meie*-deiksise kaudu. (Kasik 2008: 21)

Uuringu „Arvamusi ja hinnanguid riigikeele õppe korraldamise kohta vene õppekeele koolides“ lõpparuandest selgub, et ka vene õppekeele koolide õpilastega tehtud intervjuudes oli näha ilmekat personaalpronoomeni *meie* kasutamist, näiteks

fraasides: *et meid ei pekstaks Eestist välja; riigiasutustesse meid nagunii tööle ei võetaks; meil pole sellist praktikat, et eesti keelt rääkida.* (Klaas-Lang jt 2014: 36)

Meie-deiksis on selge ja äratuntav mõjutamisstrateegia, millest järeldeb kirjutaja tihe seos kõnealuse teema või osalistega. *Meie* viitab kirjutaja samastumisele selle sama rühmaga, kellest ta kirjutab. (Lepajõe 2004: 81–82) Eespool viidatud lõpparuandest järeldeb, et õpilased samastavad end *meie* kui venelastega ning keegi pidi olema ka *meie* grupile vastandujad ehk *nemad* ning tõenäoliselt olid need eestlased. Intervjuude sisu analüüsid selgus, et õpilaste argumentatsioonis esines peamiselt rühm tervikuna ehk venelased, mitte üksikindiviid. Siit võib järeldada, et intervjuudes osalejad tõmbasid selged piirid kahe eri rühma ehk eestlaste ja venelaste vahele. (Klaas-Lang jt 2014: 36)

1.4. Bakalaureusetöö struktuur ja mõisted

Uurimuse esimeses osas vaatlen, kes on ülemineku teemadel sõna võtnud või saanud. Analüüsin neid mõisteid seoses inimeste ametinimetustega ehk vaatlen, kellena on neid artiklites identifitseeritud. Lisaks toon välja, kas ja millisesse erakonda kõneleja kuulub ning millist maailmavaadet see erakond esindab.

Lõputöö analüüsiosa teises pooles teen järeldusi *meie* ja *nemad* konstrueerimise kohta, kasutades diskursusanalüüsile omast kontekstipõhist tõlgendamist ehk panen ühte raamistikku *meie* ja *nemad* konstruktsioonid ja uurimuse esimeses osas tehtud järeldused ametinimetuste ja poliitilise kuuluvuse kohta.

Töö seisukohast olulisemad terminid on järgmised.

- Muukeelne kool – vene õppekeeleaga kool
- Kakskeelne õpe – gümnaasiumis osa ainete eesti ja teiste vene keeles õppimine.
- Üleminek – Vene õppekeeleaga koolide osalisele eestikeelsele õppele üleminek, mis algas 2007. aastal.
- Diskursus – analüüsitav tekst, kõne, arvamus, lõputöö kontekstis eelkõige analüüsitav tekst, mis on pärit artiklitest.

- Sõnasaaja – inimene, kelle poole ajakirjanik pöördub, et saada temalt artikli tarbeks infot. Selle mõiste vastand on sõnavõtja. Neid termineid kasutatakse sageli ajakirjanduslikes uurimistöodes, näiteks võib neid leida Marianne Paimre doktoritööst (Paimre 2013) „Narkoprobleemide kajastamine Eesti ajakirjanduses (1993-2009)“ või Barbi Pilvre toimetatud õppevahendist „Sugu telepildis“. (Karise 2004).
- Sõnavõtja – inimene, kes avaldab teda kõitval teemal ise arvamust, selle bakalaureusetöö kontekstis aramusloo kirjutaja.
- Ametanimetus – määratlus, millega on arvamuse avaldajat artiklis identifitseeritud.
- Ühiskondlikult aktiivne tegelane – bakalaureusetöö kontekstis inimesed, kes on kas ise sõna võtnud või kelle poole on ajakirjanik pöördunud kakskeelsele õppele üleminekust kõnelemisel ning kes ei kuulu elukutselise poliitiku, koolitöötaja, ministeeriumi esindaja või vene koolide õpilaste ametinimetuse alla.

2. Muukeelse üldhariduskooli õppekeele regulatsioonid Eestis

Keeleseaduse (2011) järgi on Eesti riigikeel eesti keel. Eesti keele õpet suunab ja koordineerib haridus- ja teadusministeerium. (Keeleseadus 2011). Üldhariduskooli õppekeel Eestis on reguleeritud „Põhikooli- ja gümnaasiumiseadusega“ (PGS). Esimest korda sätestati gümnaasiumi õppekeelena eesti keel 1993. aastal vastu võetud „Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses“:

Koolis on õppekeeleks eesti keel. Põhikooli õppekeeleks võib olla muu keel, kusjuures munitsipaalkooli puhul teeb vastava otsuse kohaliku omavalitsuse volikogu, riigikooli puhul Kultuuri- ja Haridusministeerium. (§ 9 lõige 1)

Praegune PGS pärineb aastast 2010 ning ka seal on gümnaasiumide õppekeel eesti keel:

Gümnaasiumi õppekeel on eesti keel. Munitsipaalgümnaasiumis või selle üksikutes klassides võib õppekeeleks olla ka muu keel. Loa muus keeles toimuvaks õppeks või kakskeelseks õppeks annab Vabariigi Valitsus valla- või linnavolikogu taotluse alusel. Sellise ettepaneku teeb valla- või linnavolikogule kooli arengukavast lähtudes hoolekogu. (§ 21 lõige 3)

Õppekeeleks loetakse seda keelt, milles õpitakse vähemalt 60 protsendi ulatuses:

Kooli või klassi õppekeeleks loetakse keel, milles toimuv õpe moodustab vähemalt 60 protsenti riiklikes õppekavades määratud väikseimast lubatud õppe koormusest“. (§ 21 lõige 1)

Gümnaasiumis tuli õppida eesti keeles alates 2011/2012. õppeaastast alustanutel ja kogu gümnaasiumis õpiti eesti keeles 2013. aasta esimesest septembrist:

Koolides, kus käesoleva seaduse jõustumisel on gümnaasiumi astmel eesti keelest erinev õppekeel, rakendatakse käesoleva seaduse § 21 lõiget 3 alates 2011/2012. õppeaastast gümnaasiumiõpinguid alustanud õpilaste suhtes ja kogu gümnaasiumi ulatuses viiakse õpe käesoleva seaduse § 21 lõikega 3 kooskõlla hiljemalt 2013. aasta 1. septembriks. (PGS § 89 lõige 4)

Lisaks reguleerib üldhariduskoolide õppekeelt „Gümnaasiumi riiklik õppekava“, mis võeti vastu 06.01.2011.

Kool peab õppekavaga tagama, et gümnaasiumis õpitakse miinimummahust vähemalt 60% ainetest eesti keeles. Kindlasti tuleb õpetada eesti keeles eesti kirjandust, eesti ajalugu, ühiskonnaõpetust, muusikat ja geograafiat.

Kool tagab oma õppekavaga eestikeelse õppe vähemalt 57 kursuse ehk 60% ulatuses gümnaasiumiastmele kehtestatud väikseimast lubatud õppemahust, kusjuures eesti kirjandust, eesti ajalugu, ühiskonnaõpetust, muusikat ja geograafiat tuleb õpetada eesti keeles. Paragrahvi 21 kohaselt rakendatakse § 11 lõiget 2 õpilaste suhtes, kes alustavad gümnaasiumiõpinguid 2011/2012. õppeaastal või hiljem, ning kogu gümnaasiumi ulatuses viiakse õpe § 11 lõikega 2 kooskõlla hiljemalt 1. septembriks 2013. (§ 11 lõige 2)

Vabariigi Valitsus kehtestas 2007. aasta novembrist (enne gümnaasiumi riiklikule õppekavale üleminekut) põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava ülemineku täieliku käigu. Selleks oli järkjärguline üleminek, mille järgi tuleb kõigil vene õppekeelega koolide kümnendatesse klassidesse astujatel alates 2011. aasta septembrist hakata õppima vähemalt 60 protsendi ehk 57 kursuse mahus minimaalsest õppemahust. Nii oli muukeelsetel koolidel 2007/08 õppeaastal kohustus õpetada eesti keeles eesti kirjandust. 2008/09 lisandus eesti kirjandusele muusika- või ühiskonnaõpetus. Aasta hiljem ei antud enam ainete vahel valida, eesti keeles tuli õpetada nii eesti kirjandust, muusikat

kui ka ühiskonnaõpetust. 2010/11 õppeaastal tuli nimekirjale juurde Eesti ajalugu ja 2011/12 õppeaastast ka geograafia ning sellisel hulgal kooli valitavaid aineid, et kokku õpetataks koolis eesti keeles 60 protsenti minimaalsest kohustuslike kursuste arvust. (Ladva 2012)

Kokkuvõttes saab öelda, et muukeelse üldhariduskooli õppekeelt reguleerivad Eestis „Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus“ ja „Gümnaasiumi riiklik õppekava“. PGSi põhjal on gümnaasiumide õppekeel alates 1993. aastast eesti keel. Õppekeeleks loetakse seda keelt, milles toimub õpe vähemalt 60 protsenti kõige väiksemast lubatud õppe koormusest. 2007. aastal alustati vene õppekeelega koolides järk-järgult kakskeelsele õppele üleminekut. Iga õppeaastaga lisandus üks eesti keeles omandav aine. Kohustuslik oli eesti keeles õppimine gümnaasistidel, kes astusid gümnaasiumisse õppeaastal 2011/12 ning 2013. aasta esimesest septembrist õpib kogu gümnaasium eesti keeles.

3. Lühiülevaade varasematest uurimustest muukeelse kooli kakskeelsele õppele ülemineku kohta

Tutvustades muukeelse kooli kakskeelsele õppele ülemineku kohta varasemalt tehtud uurimistöid, võtan aluseks uuringu „Arvamusi ja hinnanguid riigikeele õppe korraldamise kohta vene õppekeele koolides“ lõpparuande (Klaas-Lang jt 2014), milles antakse ülevaade 1999.–2014. aastal ilmunud uurimustest.

Tegemist on värske ja kokkuvõtliku ülevaatega, milles autorid toovad välja olulisemad uurimused Eesti vene õppekeele koolide kohta. Neis uurimustes on käsitletud riigikeele õppimist nii teoreetilisest kui ka keelepoliitilisest aspektist, eesti keele õppe tegelikku olukorda, suhtumist ja hoiakuid ning teisi aspekte, mis võivad keeleõppimist mõjutada. (Klaas-Lang jt 2014: 5)

Lõpparuandes on kirjas, et vene õppekeele koolide kohta on tehtud palju uurimistöid, avaldatud teadusartikleid ja kaitstud bakalaureuse-, magistri- ja diplomitöid. Uuringu autorid on jaganud need neljaks osaks:

1. haridus- ja keelepoliitika;
2. keeleõpe, keeleoskustasemed, eestikeelne aineõpe ja eesti keele õppe korraldus;
3. keeleõpet mõjutavad tegurid;
4. sihtgruppide (õpilased, õpetajad jt) suhtumine ja hoiakud, motivatsioon ja identiteet. (Klaas-Lang jt 2014: 16)

Kuigi uurimistöö teemaga haakuksid ilmselt rohkemad, keskendun selles bakalaureusetöös peamiselt eestikeelsetele uurimustele, mis analüüsivad eesti keele õppe seisu enne 2012. aastat või käsitlevad keelepoliitikat ning keele õppe sihtgruppide suhtumisi ja hoiakuid, sest need teemad on uurimistöö eesmärgiga otsesemalt seotud.

Uurimuse osast jätan välja näiteks õpetajatele jt praktikutele suunatud õppematerjalid, keelekümluse meetodi, eesti kirjanduse ja keeleõppe seoseid, mitmekeelse Euroopa ideaali, keskkonna mõju eesti keele arengule, õpilaste

toimetulekut koolikeskkonnas ning integratsiooni ja tööleidmise seoseid käsitlevad uurimused.

Arvamuste ja hinnangute lõpparuande (Klaas-Lang 2014: 16) põhjal saab laiemat ülevaate vene õppekeele koolide haridusest ja keelekeskkonnast keelehariduspoliitika ülevaate raport (Kirts, Klaas jt 2008), riikliku integratsiooniprogrammi vajadust ja läbiviimise võimalikkust analüüsiva haridusuuringu lõpparuanne (Kirss, Vihalemm 2008) ja lõimumise valdkonna sotsiaalseid gruppe käsitleva uurimuse raport. (Rikmann, Nimmerfeldt 2013)

Leian, et selles bakalaureusetöös on oluline luua seoseid ka sellega, kuidas on eesti keeles õppimise ja õpetamise suhtunud. Seda on käsitletud näiteks TNS Emori 2006. aastal uuringus eestikeelse aineõppe hetkeolukorra ja vajaduste kohta. (TNS Emor 2006). Eesti keele seisundi kohta saab lugeda riigikeele seisundit ja õpetamise olukorda analüüsivast ülevaatest (Vare 2004). Venekeelse kooli kakskeelsele õppele ülemineku kohta on koostanud uuringu lõpparuande ka Tallinna Ülikooli uurimisrühm (Metslang jt 2013).

Eestis elavate venelaste keeleoskuse ja gümnaasiumireformi suhtumist on uurinud Ivi Proos (2005) ning koos Pettaiga ka eesti-vene noorte positsiooni ja ootusi. (Proos, Pettai 2008). Lisaks on oluline ära märkida TNS Emori uuring mitte-eestlaste teadlikkusest ja suhtumisest vene õppekeele koolide üleminekul eestikeelsele aineõppele gümnaasiumiastmes (TNS Emor 2008).

Uurimuse praktilises osas tuginen uuringu „Arvamusi ja hinnanguid riigikeele õppe korraldamise kohta vene õppekeele koolide“ lõpparuandele (Klaas-Lang jt 2014), mis annab edasi koolide juhtkondade, õpetajate ja õpilaste nägemusi eesti keeles õppimisest.

2008. aastal kirjutas sarnasel teemal bakalaureusetöö Tartu Ülikooli sotsiaal- ja haridusteaduskonna ühiskonnateaduste instituudi ajakirjanduse ja kommunikatsiooni eriala üliõpilane Jekaterina Setina. Tema uuring andis ülevaate vene õppekeele koolide eestikeelsele õppele ülemineku kajastamisest Eesti vene- ja eestikeelsetes ajalehtedes aastal 2007 ning seda perioodi võib pidada eelmiseks kulminatsiooniks enne selle töö uurimisperioodi. (Setina 2008)

Setina võrdles vene koolide kakskeelsele õppele ülemineku kajastusi eesti- ja venekeelsetes ajalehtedes nii kvalitatiivselt kui ka kvantitatiivselt. Kvantitatiivses osas

kasutas ta sisuanalüüsi ning võrdles selle kaudu ajalehtedes ilmunud artiklite neutraalsust ning tõi välja teemad, millest peamiselt kõneldi. Kvalitatiivses osas juhtis ta tähelepanu paljudes lugudes kõlama jäänud väidetele ja kinnitas välja öeldud seisukohti näidetega. (Setina 2008) Tema bakalaureusetöö oli selle uurimistöö kontekstis hea ülevaade eelmise kulminatsiooni käsitlemisest. Lisaks saan võtta eeskuju Setina kvalitatiivsest osast, tuues ka bakalaureusetöös tsitaatide kujul välja erinevaid tekstinäiteid.

4. Bakalaureusetöö analüüsiosa

4.1. Tekstide autorid

Bakalaureusetöö uurimuse osa jaguneb kaheks. Esimeses osas jagan ülemineku teemal kõnelenud inimesed viite kategooriasse: koolitöötajad, elukutselised poliitikud, ministeeriumi esindajad, ühiskondlikult aktiivsed inimesed ja vene koolide õpilased. Seejärel uurin, milliste ametinimetustega inimesed kakskeelsele õppele ülemineku teemal arvamust on avaldanud ning kas ja millisesse erakonda nad kuuluvad. Uurimuse teises osas tõlgendan tekstides esinenud *meie-nemad* vastandusi, sidudes neid ametinimetuste kategooriate, inimeste poliitilise kuuluvuses ja erakonna maailmavaatelise kuuluvusega.

Uurimisel võtan aluseks selle ametinime, millega on artikli autor valimisse kuuluvates artiklites sõnasaajale või -võtjale viidanud, näiteks Tõnis Lukast on 2012. aastal ilmunud artiklites nimetatud endiseks haridus- ja teadusministriks. Kui inimese ametinimetuse on olnud minu uuritava perioodil ehk 2011. ja 2012. aastal erinev, toon selle välja.

Poliitilise kuuluvuse kindlakstegemiseks lähtun Äriregistri erakondadesse kuulumise otsingust, kuhu sisestan diskursuse autori nime. Selle andmebaasi kaudu saan teada, kas inimene on erakonnaga liitunud, millal ta erakonna liikmeks astus ning kui ta on erakonnast välja astunud või välja arvatud, leiab sealt ka aja, millal sellest talle teada on antud. Lähtuvalt uurimisperioodist jälgin arvamuse avaldajate erakondlikku kuuluvust 2011.–2012. aastal. Poliitilise kuuluvuse märgin inimese nime järel sulgudes ning kasutan selleks lühendeid:

KE = Eesti Keskerakond (V)

SDE = Sotsiaaldemokraatlik Erakond (V)

EÜVP = Eesti Ühendatud Vasakpartei (V)

REF = Eesti Reformierakond (P)

IRL = Erakond Isamaa ja Res Publica Liit (P)

EKRE = Eesti Konservatiivne Rahvaerakond (P)

- = Ei kuulu erakonda

Lähtuvalt erakondlikust kuuluvusest, teen laiemaid üldistusi ka erakondade maailmavaatelistest erinevuste kohta. Riigikogu ühiskondlik-poliitilistes ajakirjas Riigikogu Toimetised nr 27 kirjutas Tiit Toomsalu (2013), et erakondliku diferentseerimise üldtunnustatud mudel on tänini vasakpoolsus-tsentrism-parempoolsus. Võtan bakalaureusetöö alguseks sama liigituse. Erakondade maailmavaate määramisel lähtun peamiselt Juhan Kivirähki kirjutatud artiklist „Eesti erakonnad europarlamenti maastikul“, mis avaldati välispoliitika ajakirjas Maailma Vaade. Artikli lõpus on joonis, millel on vasak- ja parempoolsele skaalale jagatud Eesti suuremad erakonnad. (Kivirähk 2007: 31) Seal puudusid kaks erakonda, mille määramisel lähtusin teistest allikatest. Eesti Ühendatud Vasakpartei jagasin vasakpoolseks tuginedes erakonna põhikirjale (Jürgens: 2010), kus on kirjas: „Erakond on Eesti Vabariigi kodanike vabatahtlik ühendus, mis väljendab vasakpoolse maailmavaate üldtunnustatud põhimõtteid, ..“.

Eesti Konservatiivne Rahvaerakond loodi Rahvaliidu ja Eesti Rahvusliku Liikumise ühinedes. ERKE maailmavaadet pidasin parempoolseks, tuginedes 2012. aastal Eesti Rahvusliku Liikumise juhi Aivar Koitla (2012) sõnavõtule Postimehes. Selle artikli avaldas EKRE ka oma koduleheküljel ning seal on kirjas: „Kuigi loodava Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna isamaaline ja parempoolne programm ...“.

Maailmavaatelse määratluse olen lisanud lühendite nimekirjas erakonna järele sulgudesse. P tähistab parempoolset ja V vasakpoolset maailmavaadet.

See osa uurimusest toetab üht bakalaureusetöö eesmärki, milleks on uurida muukeelse kooli kakskeelsele õppele ülemineku diskursuste seost poliitikaga, lähtudes „Eesti keele arengukavas“ (2011: 42) välja toodud seisukohast, et kakskeelsele õppele üleminekul on liialt politiseeritud. Selle uurimuse osa eesmärk ei ole käsitleda parem- ja vasakpoolse vaate sisulisi erinevusi, vaid tuua välja üldistavad tendentsid. Neid uurin lähtuvalt küsimusest: kas ühte ametisse on koondunud samasse erakonda või sama maailmavaate inimesed?

4.1.2. Sõnasaajad

Selles osas uurin, kes on artiklites sõna saanud inimesed ehk kelle poole ja sageli pöördub ajakirjanik info saamiseks. Sageduse puhul ei keskendu ma sellele, kui mitu tsiteerimisväärset lauset on inimene öelnud (Hennoste 2001: 112), vaid uurin, mitmes erinevas artiklis on reporter inimest info saamiseks allikana kasutanud. Sõnasaamise alla liigitasin ka intervjuud, lähtudes arusaamast, et ajakirjanik ja ajaleht otsustavad, kellest ja millest nad kirjutavad. (Hennoste 2001: 61). Seega valib ajakirjanik, keda intervjuuerida ning reporteri küsimustele vastaja on sõnasaaja rollis. Uurimuses vaatlen veel, millistesse erakondadesse erinevatesse kategooriatesse jaotatud inimesed kuuluvad ning teen ka selle põhjal üldistusi.

Analüüsitud 50 artiklis sai sõna 30 inimest. Jagasin kõnelenud ametinimetuste järgi: koolitöötajad, elukutselised poliitikud, haridus ja teadusministeeriumi esindajad, ühiskondlikult aktiivsed inimesed ja vene koolide õpilased. Ametinimetused tuletasin diskussioonis välja kujunenud osaliste rühmadest. Osaliste rühmi on jaotanud näiteks ka pronkssõduri-diskursuse osalisi uurinud Karen Kuldnokk (2008).

Enamikus uuritud artiklitest olid sõna saanud inimesed, kes töötavad koolis või on elukutselised poliitikud. Koolidega seotud inimesi oli kokku kümme: Jõhvi vene gümnaasiumi direktor Mare Lihtsa (KE), Tallinna humanitaargümnaasiumi direktor Luule Kösler (-), Tallinna Läänemere gümnaasiumi direktor Valeri Novikov (EÜVP), vene koolides töötanud ajaloo- ja ühiskonna õpetaja Natalja Lakatõš (-), prantsuse keele õpetaja ja Prantsuse Lütseumi direktor Lauri Leesi (KE), Narva kesklinna gümnaasiumi direktor Anna Zubova (EKRE), Narva kesklinna gümnaasiumi muusikaõpetaja Silvia Soo (-), Ahtme gümnaasiumi 9. klassi klassijuhataja Svetlana Sukhomyatnikova (-), Tallinna Lasnamäe gümnaasiumi ja Tallinna humanitaargümnaasiumi õpetaja Igor Kopõtin (SDE). Kümnen daks võib lugeda Narva humanitaargümnaasiumi direktorit Nadežda Tšerkašina (EKRE), kes esines tekstides nii pedagoogi kui poliitiku rollis, sest lisaks koolijuhtimisele oli ta ka Narva linnavolikogu liige ja hariduskomisjoni esimees.

Koolitöötajate erakondlikku kuuluvust uurides selgub, et kümnest inimesest kuus kuulub erakonda. Kaks koolitöötajat on Eesti Keskerakonna (V) liikmed, kaks kuuluvad Eesti Konservatiivsesse Rahvaerakonda (P), üks Sotsiaaldemokraatlikkusse Parteisse (V) ning üks Eesti Ühendatud Vasakparteisse (V). Neli koolitöötajat ei olnud ühegi

erakonna liikmed ning ülejäänud kuuest neli kuulusid vasakpoolseid maailmavaateid esindavate erakondade liikmete sekka.

Koolitöötajate kategooria analüüsist selgus, et üle poole koolitöötajatest olid liitunud mõne erakonnaga. Uurisin koolitöötajate kategooriat ka ametinimetuste kaupa, et näha, kas direktorite ja õpetajate erakondlikus kuuluvuses on erinevusi. Kahele sõnasaajale, kelleks olid prantsuse keele õpetaja ja Prantsuse Lütseumi direktor Lauri Leesi (KE) ja Narva humanitaargümnaasiumi direktor ja õpetaja Nadežda Tšerkašina (EKRE), oli artiklites viidatud nii pedagoogi kui ka direktorina, mistõttu arvestasin nad mõlema kategooria hulka.

Õpetajatest sai sõna kuus inimest. Pedagoogidest pooled ehk kolm inimest ei kuulunud erakonda. Parteidega olid sel ajal liitunud prantsuse keele õpetaja ja Prantsuse Lütseumi direktor Lauri Leesi (KE), Tallinna humanitaargümnaasiumi õpetaja Igor Kopõtin (SDE), Narva linnavolikogu liige ja hariduskomisjoni esimees ning Narva humanitaargümnaasiumi direktor ja õpetaja Nadežda Tšerkašina (EKRE). Seega võib öelda, et õpetajatest pooled polnud astunud erakonda ning teine pool esindas küll erinevad parteisid, kuid kaks kolmest erakonnast esindasid siiski vasakpoolset maailmavaadet.

Kuuest direktorist viis ehk üle 83,3% kuulus erakonda. Neist kolmandik ehk kaks olid astunud Eesti Keskerakonda (V), teine kolmandik Eesti Konservatiivsesse Rahvaerakonda (P) ning üks kuulus Eesti Ühendatud Vasakpartei (V). Vaid üks sõna saanud direktoritest ei kuulunud erakonda. Seega võib öelda, et enamik direktoritest olid mõne erakonna liikmed ehk neil oli poliitiline kuuluvus. Kuuest direktorist neli ehk enam kui pooled kuulusid vasakpoolse maailmavaatega erakondadesse.

Koolitöötajate puhul võib kokkuvõtteks öelda, et üle poole kuuluvad erakonda. Direktoritest on poliitiline kuuluvus kõigil peale ühe. Õpetajatest pooled kuulusid erakonda. Kuigi arvanded ei ole piisavalt suured, et teha lõplikke üldistusi, võib bakalaureusetöö kontekstis öelda, et koolitöötajatest enamik kuulusid vasakpoolse maailmavaatega erakondadesse.

Analüüsitud tekstides saab sõna üheksa poliitikut: Andres Anvelt (SDE), Tallinna abilinnapea Mihhail Kõlvart (KE), 2011. aastal Narva linnavolikogu aseesimees ja 2012. aastal Narva volikogu esimehe asetäitja Larissa Olenina (KE), Narva Pähklime

gümnaasiumi hoolekogu esimees, riigikogu liige ja endine Narva linnavolikogu esimees Mihhail Stalnuhhin (KE), riigikogu liige Andrei Korobeinik (RE), Tallinna abilinnapea ja hiljem ka riigikogu liige Yana Toom (KE), Narva linnavolikogu esimees Aleksandr Jefimov (KE), Narva linnavolikogu liige ja hariduskomisjoni esimees ning Narva humanitaargümnaasiumi direktor ja õpetaja Nadežda Tšerkašina (EKRE), IRLi ühenduse Rahvuslased juht Tarmo Kruusimäe (IRL) ja riigikogu Reformierakonna fraktsiooni aseesimees Valdo Randpere (RE).

Veidi alla poole ehk neli sõnasaajat kuulusid Eesti Keskerakonda (V), kaks Eesti Reformierakonda (P), üks Isamaa ja Res Publica Liitu (P), üks Sotsiaaldemokraatlikusse Erakonda (V) ning üks Eesti Konservatiivsesse Rahvaerakonda (P). Seega kuulus viis poliitikut vasakpoolse ning neli parempoolse maailmavaatega parteidesse. Selle põhjal võib öelda, et ülemineku teemal said mõlema maailmavaate esindajad üsna võrdselt sõna.

Lisaks pöörduvad ajakirjanikud ülemineku teemast kõnelemiseks ka ministeeriumi esindajate poole, kuid siiski peaaegu poole harvemini kui poliitikute või koolitöötajate puhul. Ministeeriumi esindajatest saavad sõna viis inimest: haridus- ja teadusministeeriumi üldharidusosakonna juhataja Irene Käosaar (RE), kes küll astus või arvati erakonnast välja 23.05.2012, kuid pikema uurimisperioodi tõttu arvestan siiski tema poliitilist kuuluvust, haridus- ja teadusministeeriumi asestantsler Kalle Küttis (-), 2012. aastal haridus- ja teadusminister olnud Jaak Aaviksoo (IRL), 2011. aasta haridus- ja teadusminister Tõnis Lukas (IRL) ning haridus- ja teadusministeeriumi pressiesindaja Asso Ladvä (-).

Viiest ministeeriumi esindajast kaks kuulusid Isamaa ja Res Publica liitu (P) ning üks kuulus Eesti Reformierakonda (P). Kaks ei kuulnud parteisse. Seega olid ministeeriumiesindajatest sõnasaajad pigem parempoolsete vaadetega.

Ka küsivad reporterid Vene koolide kakskeelsele õppele üleminekut puudutavates artiklites arvamust neljalt ühiskondlikult aktiivselt inimeselt. Neis saavad sõna näiteks keeleteadlane Martin Ehala (-), kirjandusteadlane Mart Väljataga (-), psühholoogiadoktor Aune Valk (-) ja kirjanik Andrei Hvostov (-). Neist keegi ei kuulu erakonda.

Võrreldes teiste kategooriatega pöörduvad ajakirjanikud minu uuritud tekstide põhjal vene koolide õpilaste poole kõige harvem. Vene õpilaste eestkostjana sõna vaid üks allikas Vene õppekeelega koole ühendava Õpilasesinduste Assamblee esinduskogu liige Stefan Zabolotnõi (-), kes ei kuulunud parteisse.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et kõige rohkem said sõna koolitöötajad, kes olid pigem vasakpoolsete vaadetega. Eriti paistis see silma direktorite puhul, kellest vaid üks ei kuulunud parteisse. Palju said sõna ka mõlemat maailmavaadet esindavad poliitikud. Ajakirjanikud küsisid ülemineku teemal arvamust ka ühiskondlikult aktiivsetelt inimestelt ning neist ükski ei kuulunud parteisse. Tähelepanuväärne oli ka see, et 30 sõnasaanust oli vaid üks vene koolide õpilaste eest seisja. Ta ei kuulunud erakonda.

Ühe diskursuse teiste diskursuste seas püsijäämine sõltub Fairclough' (2005: 53–70) sõnul ka võimalusest massimeedias kaasa rääkida. „Arvamusi ja hinnanguid riigikeele õppe korraldamise kohta vene õppekeelega koolides“ uuringu lõpparuanne toob välja, et nende uuring lisab eesti keele õppe arutelluse keeleõppija hääle. (Klaas-Lang 2014: 8) Nii lõpparuande kui ka minu uurimistulemuste põhjal saab seega öelda, et vene koolide õpilased jäetakse kakskeelsele õppele ülemineku diskussioonist kõrvale, kuigi see muudatus puudutab eelkõige just neid.

4.1.3. Sõnavõtjad

Sõnavõtjana defineerin inimese, kes kirjutab ise oma seisukohtadest. Bakalaureusetöös on nendeks arvamused, mida leidis valimis kümme. Kõige enam võtsid sõna poliitikud ja ühiskondlikult aktiivsed inimesed.

Kümne artikli põhjal ei saa küll põhjanevaid järeldusi teha, kuid tuleb tõdeda, et nagu ka sõnasaajate puhul paistab silma poliitikute suur huvi teema vastu. Analüüsitud artiklites võtsid sõna IRLi Tallinna linnavolikogu fraktsiooni esimees Toivo Jürgenson (IRL), Tallinna abilinnapea ja hiljem riigikogu liige Yana Toom (KE) ning Tallinna abilinnapea Mihhail Kõlvart (KE). Seega kirjutasid sel teemal aramusloo kaks Eesti Keskerakonna liiget (V) ja üks Isamaa ja Res Publica liige (P).

Ühiskondlikult aktiivsetest inimeste alla liigitasin ajakirjanikud ja kirjandusteadlase. Neist võttis sõna Õpetaja Lehe ajakirjanik Ülo Tikk (-), Delfi kolumnist Sergei Stadnikov (-) ning keeleteadlane ja Integratsiooni Uuringute Instituut Mart Rannut

(IRL). Erakonda kuulus neist vaid viimane, esindades parempoolseid vaateid pooldavat parteid.

Kaks arvamislugu kirjutasid ka koolitöötajad, kelleks olid Tallinna Lasnamäe gümnaasiumi ja Tallinna humanitaargümnaasiumi õpetaja Igor Kopõtin (KE) ning õpetaja-metoodik Anatoli Grigorjev (-).

Vaid üks arvamislugu ilmus ministeeriumi töötaja ja Vene kooli õpilase sulest. Üleminekust kirjutas haridus- ja teadusministeeriumi üldharidusosakonna juhataja Irene Käosaar (REF) ning ka MTÜ Vene Kool Eestis juhatuse liige Alisa Blintsova (-) võttis sõna vaid korra. Ühe inimese kuuluvuse põhjal ei saa järeldusi teha, kuigi taas paistab silma, et vene koolide õpilased ei avalda sel teemal aktiivselt arvamust, mistõttu läheb nende diskursus kaduma.

4.1.4. Järeldused tekstide autoritest

Valimi artiklites oli kolm korda enam sõnasaajaid kui –võtjaid. Selles bakalaureusetöös ei ole niivõrd olulised mitte konkreetsete arvud, vaid pigem erinevate arvude omavahelised suhted, mida võrreldes saab järeldada, millise ametiga inimesed kakskeelsusele õppele ülemineku teemal enim rääkida tahavad ja saavad.

Analüüsist selgus, et kõige enam said ülemineku teemal sõna koolitöötajad ja poliitikud. Neist poole vähem pöörduti ministeeriumi esindajate ja ühiskondlikult aktiivsete inimeste poole. Kõige vähem tsiteerisid ajakirjanikud vene koolide õpilasi.

Ise võtsid sel teemal enim sõna ühiskondlikult aktiivsed inimesed ja poliitikud. Neile järgnesid koolitöötajad ning tagaplaanile jäid ministeeriumi esindajad ja vene koolide õpilased.

Kõige suuremate üldistustena tulid bakalaureusetöös välja kaks tendentsi: nii sõnasaajate kui võtjate esireas olid poliitikud ja diskussioonist kakskeelsele õppele ülemineku üle olid peaaegu puudu vene koolide õpilaste seisukohad. Asjaolu, et ülemineku teemal avaldavad arvamust hoopis poliitikud, mitte need, keda see tegelikult kõige rohkem puudutab, toetab bakalaureusetöö autori arvates hüpoteesi, et eesti keele teise keelena õppimine on liiga politiseeritud.

Lisaks kordusid nelja inimese nimed nii sõnasaajate kui ka –võtjate seas. Nendeks Tallinna Lasnamäe gümnaasiumi ja Tallinna humanitaargümnaasiumi õpetaja Igor

Kopõtin (SDE), haridus- ja teadusministeeriumi üldosakonna juhataja Irene Käosaar (REF), 2011. aastani Tallinna abilinnapea ja alates 2011. aasta aprillist Riigikogu liige Yana Toom (KE) ning Tallinna abilinnapea Mihhail Kõlvart (KE). Ehk õpetaja, ministeeriumitöötaja ja kaks poliitikut. Selle põhjal võib taaskord öelda, et ülemineku teemast kõnelemise aktiivsuse poolest paistavad enim silma just poliitikud.

Üldiste järeldustena saab veel välja tuua, et nii sõnasaajate kategoorias pöördusid ajakirjanikud peamiselt koolitöötajate poole, samal ajal ei olnud pedagoogid ise kõige aktiivsemad arvamugude kirjutajad, sest nii poliitikud kui ka ühiskondlikult aktiivsed inimesed võtsid rohkem sõna. See näitab töö autori hinnangul, et ajakirjandus ootas õpetajate sõnavõtte, aga pedagoogid ise sel teemal nii aktiivselt sõna ei võtnud.

Erakondliku ja maailmavaatelise kuuluvuse põhjal võib teha järelduse, et teemal võtsid ja said rohkem sõna pigem vasakpoolsed koolitöötajad, parempoolsed ministeeriumitöötajad ning nii parem kui ka vasakpoolsed poliitikud. Ühiskondlikult aktiivsetest inimestest enamik ei kuulunud erakondadesse.

4.2. Meie-nemad konstruktsioonid sõna saanud inimeste tekstides

Uurimuse esimeses osas selgus, et ülemineku teemal kõnelevad sõnasaajate ja -võtjatena kõige enam poliitikud. Ka uurimuse teises osas oli sõnasaajaid, kes kasutasid *meie* ja *nemad* konstruktsioone, kõige enam just poliitikute seas.

Selles osas toon välja üldistused *meie* ja *nemad* konstrueerimise kohta lähtudes ametinimetustest, erakondlikust kuuluvusest ning partei parem- ja vasakpoolsusest. Kõigi tekstinäidete esitamine venitaks asjata töö mahtu, mistõttu toon välja enda hinnangul kõige olulisemad tekstid või need, mille järelduste mõistmiseks on tarvis näha lause konteksti.

Tekstides leiduvad personaalpronoomenid teen paremini nähtavaks paksu kirjaga ning sellele vastanduvale sõnale tõmban joone alla.

4.2.1. *Meie-nemad* konstruktsioonid sõna saanud poliitikute tekstides

Erakondliku kuuluvuse põhjal võib öelda, et enim ehk 16 *meie-nemad* vastandusi sisaldavat teksti oli Eesti Keskerakonnal (V), järgnes Eesti Reformierakond (P) seitsme tekstiga, seejärel IRL (P) kahe ning Sotsiaaldemokraatlik Erakond (V) ühe tekstiga.

Uurimuse esimeses osas oli sõnasaajaid vasak- ja paremerakondade vahel enam-vähem võrdselt. Teises osas domineerisid *meie-nemad* vastanduste puhul aga vasakpoolset maailmavaadet pooldavate poliitikute sõnavõttud.

Meie-nemad konstruktsioone esines sõna saanud vasakpoolsetest erakondadest poliitikute tekstides kõige enam Eesti Keskerakonna liikmete hulgas, mistõttu alustan analüüsimist sinna erakonda kuuluvate inimeste diskursustest.

Eesti Keskerakonnast leidus kõige enam *meie* ja *nemad* konstruktsioone Yana Toomi ja Mihhail Kõlvarti tekstides, seetõttu toon analüüsimiseks välja just nende poliitikute tekstid.

Nii Toomi kui ka Kõlvarti diskursuste põhjal ilmnesevad *meie* ja *nemad* konstruktsioonide loomisel vastuolud. Renate Pajusalu (1999: 56) on öelnud, et *meie* abil püüab kõneleja tuua oma seisukohta esindama kollektiivi. *Meie*-deiksise kui kollektiivi väljendaja kaudu antakse teada, et väite esitaja ei räägi vaid enda eest, vaid esineb suurema rahvahulga nimel. (Kuldnokk 2008: 84) Minu hinnangul annab kollektiiv kui suurem hulk üksiku kõneleja seisukohale suurema mõjuvõimu.

Meie-deiksise kasutamine kuulub mõjutamisstrateegiate alla ning näitab, et selle personaalpronoomeni kasutaja on teema või osalejatega seotud (Kukk 2001: 156). *Meie* kaudu saab mingeid inimrühmi tähistada ja samas teised välja jätta. (Kuldnokk 2008: 83) See loob vastanduse *meie* versus *nemad*. *Meie* abil samastab kõneleja end selle rühmaga, keda ta *meie* all mõtleb (Lepajõe 2004: 81–82). *Meie* positsiooni kaudu saab rõhutada ühiseid hinnanguid ja väärtusi, mida jagatakse potentsiaalse auditooriumiga (Fahnestock, Marie 1990), selles bakalaureusetöös näiteks artikli lugejatega.

Meie viiteala sõltub suuresti aga ka teksti kontekstist. (Sarapuu 2006: 82) Neile seisukohtade tuginen bakalaureusetöö uurimuse teises osa järeldusi tehes ka edaspidi *meie* ja *nemad* vastanduste võrdlemisel.

Nii Toomi kui ka Kõlvarti kui sõnasaaja tekstide põhjal oli näha, et ühes tekstis samastasid nad end riigiga, kuid samas teises diskursuses mõtlesid *meie* all hoopis vene

koolide õpilasi. Seega võib öelda, et nad kasutasid *meie*-deiksist mõlema rühma mõjutamiseks. Vastuolud eristuvad näiteks Kõlvarti tekstides:

(46.2) *Aga poliitiliselt tuleb nii välja tõesti ja seda ma ei ole varjanud juba enne linnavalitsusse tulemist, et see, et **meie riigis** oleks vene lastel õigus õppida oma emakeeles, on mitte ainult vene kogukonna vajadus, vaid ma siiralt usun, et kogu **meie** ühiskonna vajadus. **Meil** on vaja rohkem haritud inimesi, ükskõik, mis keeles nad on õppinud. Ei ole normaalne, et **riigis**, kus on 30 protsenti venekeelseid inimesi, ei ole neil haridussüsteemi, akadeemilist eliiti, arusaamist vene kultuurist.* (Tallinna abilinnapea Mihhail Kõlvart)

(46.7) *Keegi ei ole selle vastu, et eesti keelt õppida. 99,9 protsenti lapsevanematest tahab, et **nende lapsed** õpiks eesti keelt. Aga lastel on võõrkeeles keeruliste ainete õppimisega raskusi. Need probleemid ei ole välja mõeldud, need on reaalsed. Kõige hirmsam on see, et praegu ei soovi keegi neid näha, kujutatakse ette, et kõik on hästi läbi mõeldud, aga need tulevad teravalt välja 5-10 aasta pärast, kui **tänased lapsed** on suureks saanud. **Nendest** tuleb kogu ühiskonna probleem, mitte ainult vene kogukonna probleem. **Nad** ei oska eesti ega vene keelt, **neil** pole teadmisi* (Tallinna abilinnapea Mihhail Kõlvart)

(17.6) Niimoodi **me väljendame** oma negatiivset suhtumist sellesse kiirustamisse, millega haridusministeerium tahab venekeelsed koolid eestikeelsele õppele üle viia. Samuti **toetame nende koolide hoolekogusid**, kes esitasid taotlused vene keele valimiseks kooli õppekeeleks. (Tallinna abilinnapea Mihhail Kõlvart)

Kõlvarti tekstis 46.2 on *meie* Eesti riik ja ühiskond, mida ta vastandab venelastele, sh vene õpilastele, kes on sel juhul *nemad*. Ka 46.7 tekstis on *nemad* venelased, sh vene lapsed, *meie* jääb varjatuks. 17.6 tekstis samastab Kõlvart end *meie* abil aga hoopis ülemineku-vastaste ja vene õppekeele säilimise poolt olevate koolidega ning vastandab ministeeriumile.

Seega kui tekstis 46.2 ja 46.7 oli *nemad* venelased, sh vene koolide õpilased, on tekstis 17.6 vene koolid hoopis *meie*. Nende näidete põhjal saab järeldada, et Kõlvart samastab end erinevate rühmadega vastavalt sellele, millises kontekstis ta üleminekust räägib. Minu hinnangul kinnitab see liigse politiseerituse hüpoteesi, kui näiteks toodud poliitik samastab end kord ühe ja seejärel jälle teise rühmaga, püüdes näidata end erinevates kontekstides erinevatesse rühmadesse kuuluvana ja neid seeläbi mõjutada. Sama vastuolu ilmneb ka Yana Toomi tekstides:

(38.4) *Aga see asi jäi pooleli, sest **me** ei saa praegu aru, kas riik võtab probleemi lahendamiseks midagi ette või mitte. Igatahes **me** andsime praegu riigile väga selge signaali: see asi ei toimi nii, nagu nad lootsid. Praegu oleks õige aeg kokku tulla ja arutada ja üheskoos väljapääsu otsida.* (Tallinna abilinnapea Yana Toom)

(34.1) *Tänases olukorras, kus **meil** napib õpetajakaadrit ja ka keeletase on nõrk, võiks kõne alla tulla vaid süvendatud keeleõpe, millega tuleks alustada võimalikult vara.* (Riigikogu liige Yana Toom)

Toomi 38.4 tekstis on mõeldud *meie* all Tallinna linnavalitsust ja *nemad* on Eesti riik. Samas on Toomi 34.1 tekstis *meie* hoopis Eesti riik ning *nemad* jääb tegija puudumise tõttu varjatuks. Seega on 38.4 tekstis *nemad* olnud riigist saanud 34.1 tekstis *meie*. Seega poliitik kord samastab ja järgmisel korral vastandab end ühest ja samast rühmast ehk käitub vastavalt sellele, mis sobivad kontekstis seisukoha edastamiseks kõige kasulikum on.

Vasakpoolsetest erakondadest on tekstides esindatud ka Sotsiaaldemokraatlikku erakonda kuuluv Andres Anvelt, kelle tekstis 4.2 on teiste vasakpoolsete erakondade liikmetele sarnaselt *meie* Eesti riik ning *nemad* lähtuvalt kontekstist tõenäoliselt vene emakeelt rääkivad lapsed:

(4.2) *Lahendus on see, et peab rõhku panema eesti keele õpetamisele alates lasteaiast ja ka põhikoolis. Põhikoolis **õpetame** küll eesti keelt, aga kuivõrd hästi **me** **õpetame** eesti keelt - see on teine küsimus.* (Andres Anvelt)

Parempoolsete vaadetega erakondade liikmete seas on näha, kuidas enamik *meie* ja *nemad* konstruktsioone kasutanud poliitikutest samastas end *meie* abil Eesti riigi või rahvaga ning vastandas vene koolide õpilaste, vene koolide õpilaste vanemate või Tallinna linnavalitsusega.

(32.5) *Tuleb veenduda, et **vene lapsed** oskavad eesti keelt piisaval tasemel juba põhikoolis, et **nad** saaksid gümnaasiumis õpinguid jätkata. Tuleb ka veenduda, et õpetajate eesti keele tase on õpetamiseks piisav – igal pool, ka näiteks Ida-Virumaal. Ja kufi see nii ei ole, siis süüdi ei ole lapsed ega ka õpetajad või koolid; süüdi on **riik**, ehk siis **meie**. Ja **meil** peab olema piisavalt julgust oma vigade tunnistamiseks ja nende korrigeerimiseks.* (Riigikogu liige Andrei Korobeinik)

(43.3) ***Need noored** ega **nende vanemad** ei taha ju tegelikult Venemaale minna, vaid siin elada. Kui **me tahame** siin koos elada ja Eestit koos arendada, siis **peame** suutma üksteisega otse rääkida, **meie** suhtlus ei saa kulgeda läbi Venemaa propagandakanalite. Ühe keele lisaks omandamine ei tee kedagi rumalamaks ega elus halvemini hakkama saavaks, see on päris selge.* (Riigikogu Reformierakonna fraktsiooni aseesimees Valdo Randpere)

Mõlema näiteks toodud tekstide autorid on Eesti Reformierakonna liikmed. Korobeiniku 32.5 tekstis on *meie* Eesti riik ning *nemad* on vene lapsed. Ka Randpere 43.4 tekstist järeldub, et *nemad* on tema jutus vene koolide õpilased ja lisaks ka nende vanemad. Samas üritab Randpere *meie* alla kaasata kogu Eesti riigis elava rahva ehk nii eestlased kui ka venelased.

Uuringust on selgunud, et riigikeele oskuse arengu takistajatena on õpilased ja õpetajad näinud koduse keelekeskkonna ja toetuse puudumist, sest ka lapsevanemad ei oska enamasti eesti keelt. (Klaas-Lang 2014: 32) Lisaks toovad ka õpetajad välja, et koduse toe puudumine on üks probleeme, miks õpilased riigikeelt selgeks ei saa. (Klaas-Lang jt 2014: 43)

Seega räägib Randpere tekstis Vene noorte keeleõppe seisukohalt olulistest inimestest. Ta toob oma teksti sisse ka selle põlvkonna vanemad, kellest enamik ei ole

niivõrd lõimunud, et riigikeelt osata. Lisaks näevad vene kooli õpilased ja õpetajad keeleõppe parandamiseks ka riigil kohustust motiveerida nii õpilasi kui ka nende vanemaid riigikeelt õppima (Klaas-Lang 2014: 51).

Samas on Randpere tekstis vene koolide õpilased ja nende vanemad siiski *nemad*, kellega tema end ei samasta. Küll aga samastab end tekstis Eesti rahvaga, seega on tõenäoline, et kui ta ei samasta end venelastega, teeb ta seda pigem eestlastega.

Parempoolsetest erakondades sai sõna veel Isamaa ja Res Publica liidu ühenduse Rahvuslased juht Tarmo Kruusimäe, kelle tekst 42.2 edastab erakonna seisukoha, mille järgi on *meie* ehk IRL selle vastu, et *nemad* ehk konteksti põhjal selgunud Tallinna linnavolikogu takistaks eestikeelsele aineõppele üleminekut.

(42.2) **Oleme** seisukohal, et antud eragümnaasiumi asutamise eesmärk Tallinna linna poolt on vältida eestikeelsele aineõppele üleminekut, ehk segregatsioonipoliitika jätkamist Tallinnas. (Tarmo Kruusimäe IRLi ühenduse Rahvuslased juht)

Sõna saanud poliitikute tekstide ühisosana võib järeldada, et *meie* oli enamjaolt Eesti riik ja siin elav rahvas. Vastandusi oli erinevaid, kuid peamiselt joonistus välja vastasseis vene koolide ja nende õpilaste vastu. See kinnitab, et eesti keele õppimine on väga politiseeritud, sest nii sõna saanud vasak- kui ka parempoolsete poliitikute tekstides olid vene koolide õpilased pigem *nemad* kui *meie*.

Samas olid nii Kõlvarti kui ka Toomi tekstides tähistavad *meie* ja *nemad* erinevad, sageli vastandlikud rühmad. See aga kinnitab hüpoteesi, et eesti keele õpe on liiga politiseeritud, kui poliitikud valivad vastavalt kontekstile, millise üleminekut puudutava rühmaga samastuda.

Meie-nemad vastandusi leidis sõna saanud vasakpoolse maailmavaatega poliitikute tekstides rohkem kui sõna saanud parempoolse maailmavaatega poliitikute diskursustes. Vasakpoolseid vaateid esindavate parteide sõna saanud liikmed samastusid *meie* kaudu peamiselt kas Eesti riigi, ülemineku mittepooledajate, Tallinna linnavalitsuse või vene koolide õpilastega. Vasakpoolsed poliitikud vastandusid peamiselt venelastele ja vene koolid õpilastele, kuid samas ka haridus- ja teadusministeeriumile.

Parempoolsete vaadetega erakondade liikmete seas on näha, kuidas enamik *meie* ja *nemad* konstruktsioone kasutanud poliitikutest samastas end *meie* abil Eesti riigi või rahvaga ning vastandas vene koolide õpilaste, vene koolide õpilaste vanemate või Tallinna linnavalitsusega.

4.2.2. Meie-nemad konstruktsioonid sõna saanud koolitöötajate tekstides

Nende puhul analüüsisin 12 teksti. Selgus, et peaaegu alati mõtlesid sõna saanud koolitöötajad *meie* all oma kooli, paaril korral ka üldisemalt vene õppekeele kooli. *Nemad* esines koolitöötajate tekstides peamiselt vastandusena, kas üldisemalt teiste koolidele või ka eestikeelsete koolide suhtes.

Kaheteistkümnest sõna saanud inimese *meie* ja *nemad* konstruktsioone sisaldavast tekstist kuus ehk pooled kuulusid Eesti Keskerakonnaga (V) liitunud koolitöötajale, neli koolitöötajad ei kuulunud parteisse, üks kuulus Eesti Konvservatiivsesse Rahvaerakonda (P) ja üks Eesti Ühendatud Vasakpartei (V).

Seega võib öelda, et kui ajakirjanikud pöördusid ülemineku teemal sõna saanud koolitöötajate puhul peamiselt vasakpoolsete maailmavaadetega inimeste poole, olid ka *meie-nemad* konstruktsioonid esindatud sama vaatega inimeste tekstides.

Üldistusena saab öelda, et peamiselt oli koolitöötajate tekstides *meie* nende enda kool ning enamik koolitöötajaid, kes neid konstruktsioone kasutasid, kuulusid vasakpoolsetesse parteidesse.

Vasakpoolsetest parteidest leidis *meie* ja *nemad* vastandusi enim sõna saanud Eesti Keskerakonna liikmete tekstides. Ka nende tekstides oli *meie* peamiselt sõna saanud koolitöötaja enda kool ning seda vastandati kas eestikeelsele koolile või ka vene emakeelega õpilastele.

(1.3) *Aeg ise nõuab vene koolidelt muutust – üleminek eestikeelsele õppele ja sellega seonduv. Eestikeelsetel koolidel ei ole vajadust nii palju muutuda kui **meil**.* (Jõhvi vene gümnaasiumi direktor Mare Lihtsa)

(18.2) *Kui kõik oleksid olnud ühtsed, oleks valitsus pidanud ilmselt juba õppeaasta alguses rahuldama Narva linnavolikogu taotluse ning **meie koolid** oleksid saanud rahulikult alustada õppeprotsessi uue õppekava järgi, ...* . (Narva linnavolikogu keskerakondlasest aseesimees Larissa Olenina)

(14.3) ***Meie** koolis on väga palju **vene perekondadest lapsi**, igas klassis kolmeli-viis, ja **nad** on oivaliselt integreerunud: **nad** õpivad eesti keeles, **neil** ei ole mingeid probleeme ja **nad** on kooli lõpetades palju konkurentsivõimelisemad kui eestlased, sest **neil** on taskust võtta veel üks keel!* (prantsuse keele õpetaja ja Prantsuse Lütseumi direktor Lauri Leesi)

Lihtsa tekstis 1.3 on vastandus: *meie* on vene koolid ja *nemad* eestikeelsed koolid, sest *neil* ei ole vaja nii palju muutuda kui *meil*. Olenina tekstis 18.2 paistab välja aga ka soov ühtsete koolide järele. Selle järele, et kõik vene koolid käituksid samamoodi ja oleksid üks *meie*. See *meie* vastanduks õppekeele poolest aga eestikeelsete koolidega.

Mistõttu tugineb Olenina minu hinnangul koolide jaotamisel rahvustele: *meie* kool ehk venelaste kool ja *nende* kool ehk eestlaste kool. Ka Leesi 14.3 tekstis on *meie* see kool, millega ta direktori ja õpetajana seotud on, kuid oma kooli vene perekondadest lapsed on tema tekstis *nemad*. Selle asemel, et öelda, et *me oleme* suurepäraselt integreerunud, rõhutab Leesi neli korda, et tegu on *nende, vene perekondadest lastega*, kellele vastanduvad samas koolis käivad eestlased. Konkurentsivõimest rääkides tuleb see vastandus ka 14.3 tekstis välja.

Vasakpoolsete erakondade liikmetest sai sõna veel Eesti Ühendatud Vasakparteiisse kuuluv Tallinna Läänemere gümnaasiumi direktor Valeri Novikov, kelle tekstis oli *meie* taas tema enda juhitud kool ning ta vastandas seda naaberkooliga:

(3.4) *Kui **meie kool** läheb üle, mis siis juhtub? Keelekümblusklass jääb alles, aga tavaklasside komplekteerimine muutub problemaatiliseks – õpilased lähevad kvartali*

jagu kaugemale naaberkooli, kus on vähem eestikeelset õpet ja tuleb vähem pingutada.
(Tallinna Läänemere gümnaasiumi direktor Valeri Novikov)

Meie on oma kool, rõhutab 3.4 tekstis Novikov, tuues vastandusena välja naaberkooli ehk selle kooli, kus õppekeeleks on vene keel. Tallinna Läänemere gümnaasiumi visioonis on kirjas, et kooli lõpetanud õpilane suudab rahvuslikku identiteeti säilitades lõimuda Eesti ja Euroopa ühiskonda ning ta on konkurentsivõimeline nii töö- kui ka haridusmaastikul. Konkreetseid tegevusi eesmärkide täideviimiseks aga välja ei ole toodud. Lisaks toimib koolis alates 2000/2001. õppeaastast toimib keelekümblusklass. (Klaas-Lang 2014: 21)

Eelmises lõigus viidatud lõpparuandest pärit taustainfo toetab minu hinnangul tekstist selgunud järeldust, et kooli visiooni on küll kirjas Eesti ühiskonda lõimumine ja hilisem konkurentsivõime, kuid reaalseid samme selle suunas astuda ei soovita, nagu näitab ka tekstilõik, kus direktor mureseb õpilaste eestikeelses keskkonnas hakkamasaamise ja lõimumise asemel hoopis selle pärast, kas pärast eestikeelsele õppele üleminekut jääb koolis õpilasi vähemaks.

Üldistan ja võtan kokku mitte erakonda kuulujate ja parempoolse erakonna liikme sõna saanute *meie* ja *nemad* konstruktsioonid. Ka nende koolitöötajate tekstides olid *meie* nende endi kool, mida vastandati peamiselt teistele koolidele. Erandlikuna esines ka *mina* versus *nemad* vastandust, kus vene kooli õpetaja Silvia Soo ütles tekstis 20.3 enda kohta *mina* ja õpilaste kohta *nemad*.

(2.1) *Eesti kirjandust **oleme** eesti keeles õpetanud juba üle 20 aasta ning osa aineid **oleme** eesti keeles juba esimesest klassist alates kõigile õpetanud.* (Tallinna humanitaargümnaasiumi direktor Luule Kösler)

(40.4) *Minu hinnangul võib selline kool (erakool – T.Ä) täiesti olla, kui selle järele on nõudlust. Mis puudutab **meie kooli**, siis **meile** see variant ei sobi. Igast lennust läheb üks-kaks Vene kõrgkooli, suurem osa lõpetajatest aga pürib Eesti*

kõrgkoolidesse. (Narva linnavolikogu liige ja hariduskomisjoni esimees, Narva humanitaargümnaasiumi juht Nadežda Tšerkašina)

(20.3) *Mis üleminek? Mina ainult räägin, nemad veel ei taha.* (Narva kesklinna gümnaasiumi muusikaõpetaja Silvia Soo)

Parteisse mitte kuuluva Kösleri tekstis 2.1 tuleb selgelt välja, et *meie* on Tallinna humanitaargümnaasium, mida Kösler juhib. Tekstist ei selgu otsest vastandust, aga kui konteksti põhjal tuletada, saab öelda, et vastandutakse *nendele koolidele*, kes alles hakkavad eesti keeles õppima. Seega on laiemas mõttes tegu teiste, mitte oma kooliga.

Ka Eesti Konservatiivsesse Rahvaerakonda kuuluva Tšerkašina 40.4 tekstis on *meie* Narva humanitaargümnaasium, millele ta vastandab tekstis *sellist kooli* ehk erakooli. Tema teksti põhjal saab järeldada: *Nemad* võivad ju olla, kui selle järele on nõudlus, *meile* see variant ei sobi. Seega on samuti nagu Köslerigi puhul tegemist mingi teise, mitte oma kooliga.

Uuringu „Arvamusi ja hinnanguid riigikeele õppe korraldamise kohta vene õppekeelega koolides“ lõpparuandes toovad autorid välja, et Tallinna humanitaargümnaasiumis on 17 aastat töötanud eesti keele süvaõppega klassid ning selle ka kooli õppe ja arengukavas pööratakse eesti keele õppimisele palju tähelepanu. (Klaas-Lang 2014: 17) Seega on Kösleri seisukoht kooskõlas ka kooli tegevustega eesti keele õpetamisel. Ka Tšerkasina seisukoht kooskõlas kooli eesmärkidega, sest ka Narva humanitaargümnaasiumi arengukavades on eesti keele õpetamine üks prioriteete ning koolis toimub mitu projekti, mille eesmärk on eesti keele õpetamine. (Klaas-Lang 2014: 19).

Nagu eespool mainitud ei esine õpetaja Soo testis mitte *meie-nemad* vastandus, vaid *nemad* ehk vene kooli õpilased versus *mina* ehk õpetaja. *Mina* räägin eesti keeles, *nemad* ei taha veel eesti keeles rääkida.

Seda seiukohta toetab ka uuringust selgunud järeldus, et Vene noorele on eesti keele õppimine pigem kohustus. Seda õpitakse, sest tegemist on Eesti riigikeelega. Väga harva oli keeleõppijal õpitava keelega isiklikum suhe. Nad ei tunnetanud eesti keelt identiteedi osana. Keelt kasutasid õpilased pigem vahendina. (Klaas-Lang jt 2014: 37)

Samas ootavad õpilased õpetajailt selliseid tunde, kus arendatakse suhtluskeelt. (Klaas-Lang jt 2014: 41) Suhtluskeele arendamise sooviga Soo tsitaat kokku ei lähe, sest pigem paistab välja õpetaja soov eesti keeles rääkida, mitte õpilaste, kes on õpetaja hinnangul sellele pigem vastu.

Sõna saanud koolitöötajate *meie-nemad* vastandustega tekstide üldistusena saab öelda, et peamiselt oli koolitöötajate tekstides *meie* nende enda kool ning *nemad* mingi teine kool. Üle poole koolitöötajaid, kes neid konstruktsioone kasutasid, kuulusid vasakpoolsetesse parteidesse.

4.2.3. *Meie-nemad* konstruktsioonid sõna saanud haridus- ja teadusministeeriumi esindajate tekstides

Teen üldistusi üheksa tekstikatke põhjal. Sõna saanud ministeeriumi esindajate tekstides tuli kõige selgemini välja konstruktsioon *nemad*, mis oli enamikul kordadest vene koolide õpilased või kohalikud omavalitsused. *Meie* selgus sagedamini konteksti põhjal ja tähistas ministeeriumit, Eesti riiki või eesti emakeelega õpilasi.

Uurimuse esimeses osas oli viiest sõna saanud ministeeriumi esindajast kolm parempoolsete vaadetega. *Meie-nemad* vastanduse põhjal olid poolte sõna saanute tekstikatkete autorid parempoolsete vaadetega ning teine poole ei kuulunud erakonda.

Parempoolsete maailmavaadetega erakondadesse kuulusid haridus- ja teadusministeeriumi üldosakonna juhataja Irene Käosaar (REF) ja Jaak Aaviksoo (IRL). Nende *meie* ja *nemad* konstruktsioonid kattusid ehk peamiselt samastati end *meie* abil riigi või ministeeriumiga ning vastandasid *nemad* kaudu kohalikest omavalitsustest või vene koolide õpilastest:

(17.2) Üleminekupunkt on *meil põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses* sees juba 20 aastat. See, et praegu on jõutud nende tulemusteni, on 10-15 aasta töö. Nüüd hakata pidurit tõmbama on selge ülekohus. (Haridus- ja teadusministeeriumi üldharidusosakonna juhataja Irene Käosaar)

(5.2) *Mul ei ole uuringute andmeid, millele tuginedes seda väita, miks vene koolidega on nii läinud, ja eri inimesed ütlevad välja erisuguseid põhjusi. Samal ajal kui **me vaatame nende venekeelsetest peredest laste** tulemusi, kes õpivad eestikeelses koolis, siis need ei ole kehvemad kui eesti lastel. Kuidas siis saab olla nii, et 60 protsenti teeb kehvemaks ja 100 protsenti ei tee kehvemaks? See ei mahu mulle pähe.* (Haridus- ja teadusminister Jaak Aaviksoo)

(41.2) *Juriidiliselt on see võimalik. Ma ei arva, et **me peaksime** nüüd hakkama kasutama mingisugust kohtuteed selle probleemi lahendamiseks, lahendus saab olla ikkagi eelkõige poliitiline.* (Haridus- ja teadusminister Jaak Aaviksoo)

Käosaare tekstis 17.2 on *meie* Eesti riik, mida ta vastandab minu hinnanud *neile*, kes tahaksid seda ülemineku pidurit tõmmata ehk Tallinna linnavalitsusele. Tekstis 41.2 on Aaviksoo mõelnud *meie* all ministeeriumi töötajaid. Konteksti põhjal on võimalik tuletada, et oma kolleegidele vastandab ta *neid*, kellega ta ei plaani kohtuteed käia ehk kelleks on samamoodi nagu Käosaare tekstis 17.2 Tallinna linnavalitsus.

Samas on Aaviksoo 5.2 tekstis *meie* laiem mõiste. Tema kui kõneleja koondab *meie* alla ka tulevase lugeja ja sel hetkel ilmselt ka ajakirjaniku, tajudes oma auditooriumit. Lisaks kuulub sinna meie hulka ka tema ise ja seda võib käsitleda kui mõjutamise võtet, sest iga inimene, kes seda lauset loeb, võib tunda end kaasatuna. (Sarapuu 2006: 83) Seega viitab Aaviksoo lugeja ja kirjutaja ühisteadmisele. Ta rõhutab selle abil ühtekuuluvust lugejaga, kuid samal ajal seob ta ka oma väitega. *Nemad* on tema tekstis need venekeelsetest perekondadest lapsed, kes õpivad eestikeelses koolis ehk laiemas kontekstis vene emakeelega õpilased.

Mitte erakonda kuulujatest sai mitu korda sõna haridus- ja teadusministeeriumi asekanstler Kalle Küttis, kelle tekstides leidis ka *meie* ja *nemad* konstruktsioone. Tema jaoks oli *meie* tekstis 15.1 eesti emakeelega lapsed ja *nemad* vene koolide lapsed ning tekstis 48.1 oli *meie* ministeeriumi esindajad ning *nemad* Tallinna linnavalitsuse töötajad.

(15.1) *See lükkab ümber oponentide väited, et kui vene koolide lapsed läheksid üle gümnaasiumis eesti keelele, siis tingimata toimub getostumine ja **meie lapsel** läheb halvemini* (Haridus- ja teadusministeeriumi asekanstler Kalle Küttis)

(48.1) *Lisaõppekavade loomisest ei ole **meiega** räägitud poolt sõnagi. **Meil** ei ole ka sellist plaani, et **me** ei peaks Tallinna loodavale erakoolile andma koolitusluba. Eesti on õigusriik, kui **nad** korraliku taotluse esitavad ja seadus lubab erakoole luua, siis **nad** selle loa ka saavad.* (Haridus- ja teadusministeeriumi asekanstler Kalle Küttis)

Nagu Toomi ja Kõlvarti tekstides, esineb ka Küttise ja Aaviksoo tekstides erinevaid *meie* ja *nemad* käsitusi. Ministeeriumi esindajad erinevad Eesti Keskerakonna poliitikutest aga selle poolest, et nad ei samasta end ülemineku seisukohast kord ühe ja seejärel teise poolega. Ehk nii Toomi kui ka Kõlvarti tekstides esines riik nii *meie* kui ka *nemad* tähendusena. Aaviksoo ja Küttise tekstides on meie küll erinevates tähendustes, aga neist ei saa mõnes tekstis *nemad*.

Ministeeriumi töötajad kasutavad vene emakeelt kõnelevatest noortest rääkimiseks peamiselt asesõna *nemad*. See kinnitab minu hinnangul hüpoteesi, et ülemineku teemast kõnelejad pigem vastandavad end õpilastele, kui kasutavad vene emakeelega õpilastest kõneldes *meie* mõistet. Ülemineku korraldajate ehk ministeeriumi esindajate tekstidest järeldub, et nad pigem ei paiguta vene õppekeelega koolide õpilasi Eesti riigi, ühiskonna või eesti õppekeelega õpilaste sekka, kes moodustasid lisaks ministeeriumile peamise *meie* kategooria.

4.2.4. *Meie-nemad* konstruktsioonid sõna saanud ühiskondlikult aktiivsete inimeste ja vene koolide õpilaste tekstides

Sõna saanud ühiskondlikult aktiivsetest inimestest leidis *meie-nemad* konstruktsioone vaid kahe autori kolmes tekstis. Üldistusena saab tuua välja, et autorid ei kuulunud erakonda ja mõlemas tekstis mõeldi *nemad* all vene rahvusest inimesi. *Meie* all mõtlesid kaks ühiskondlikult aktiivset inimest erinevaid inimesi.

(33.2) Kui panna **lapsed** situatsiooni, et lasteaias ja algkoolis on enamik tegevusi eesti keeles, siis minu arvates gümnaasiumis võiksid **nad** juba õppida vene keeles, kui tahavad – selleks ajaks võiks suuline eesti keel olla juba niigi selge. (Psühholoogiadoktor Aune Valk)

(30.1) Selle kaotamine ei pruugi **meile** anda parema eesti keelega venelasi, vaid hoopis viletsamalt haritud venelasi. (Selle = venekeelse õppe) (Kirjandusteadlane Märt Väljataga)

Valku tekstikatkkes 33.2 oli *nemad* konstruktsioonina mõeldud konkreetsemalt vene emakeelega õpilasi. *Meid* pole välja toodud. Väljataga pidas 30.1 tekstis minu tõlgenduse kohaselt *meie* all silmas Eesti riiki. Konteksti põhjal võib minu arvates öelda, et ta vastandas *meid* venelastele.

Uurimuse esimesest osast selgus, et vene koolide õpilaste poole pöördusid ajakirjanikud üleminekust kõneldes vähe. Ka *meie* ja *nemad* konstruktsioone oli vaid kahes tekstis ning mõlema autor oli vene õppekeelega koole ühendava Õpilasesinduste Assamblee esinduskogu liige Stefan Zabolotnõi, kes ei kuulunud ühesegi parteisse. Tema *meie* on vene koolide õpilased, kellele ta vastandab kohalike omavalitsusi.

(39.2) Seega **me oleme** vastu ülemineku sisulisele torpedeerimisele ja **seame** kahtluse alla ka kohalike omavalitsuste juriidilise õiguse poliitilistel kaalutlustel luua selleks vastavaid skeeme. (Vene õppekeelega koole ühendava Õpilasesinduste Assamblee esinduskogu liige Stefan Zabolotnõi)

Zabolotnõi pidas *meie* all silmas vene õppekeele koolide õpilasi ning tekstist selgub, et õpilased on ülemineku poolt ning vastandavad end kohalikele omavalitsustele, kelleks on tõenäoliselt Tallinna ja Narva vallavolikogud, sest just nende kahe omavalitsuse koole puudutab kakskeelsele õppele üleminek kõige enam ning 18 kooli, mis otsustasid õppele ülemineku vastu protestida (Ladva 2012), kuulusid nende omavalitsuste haldusaladesse.

Samas on näiteks uuringu „Arvamusi ja hinnanguid riigikeele õppe korraldamise kohta vene õppekeelega koolides“ lõpparuandes õpilaste ja õpetajatega tehtud intervjuude põhjal selgunud, et riigieksamite tulemuste põhjal nii edukate kui ka vähem edukate vene koolide õpilased ja õpetajad on kriitilised venekeelse gümnaasiumi kakskeelse õppele ülemineku ja selle kohustuslikkuse suhtes. (Klaas-Lang 2014: 5–6) Zabolotnõi seisukoht seda arvamust ei toeta.

4.2.5. Järeldused sõna saanud inimeste *meie-nemad* konstruktsioonidest

Meie-nemad konstruktsioone oli sõna saanud vasakpoolse maailmavaatega poliitikute tekstides rohkem kui sõna saanud parempoolse maailmavaatega poliitikute diskursustes. Vasakpoolsete vaadete poliitikuid, kes said sõna samastusid *meie* kaudu peamiselt kas Eesti riigi, ülemineku mittepooledajate, Tallinna linnavalitsuse või vene koolide õpilastega. Nad vastandusid peamiselt venelastele ja vene koolid õpilastele, kuid samas ka haridus- ja teadusministeeriumile.

Parempoolsete vaadetega erakondade liikmetest enamik *meie* ja *nemad* vastandust kasutanud poliitikutest samastas end *meie* abil Eesti riigi või rahvaga ning vastandas vene koolide õpilaste, vene koolide õpilaste vanemate või Tallinna linnavalitsusega.

Koolitöötajad mõtlesid enam-jaolt *meie* all oma kooli, paaril korral ka üldisemalt vene õppekeele kooli. *Nemad* esines koolitöötajate tekstides peamiselt vastandusena, kas üldisemalt teistele koolidele või konkreetsemalt eestikeelsete koolidele. Üle poole koolitöötajatest, kes *meie-nemad* konstruktsioone oma tekstides kasutasid, pooldasid vasakpoolseid vaateid.

Ministeeriumi esindajatest sõna saanud inimeste tekstides tähendas konstruktsioon *nemad*, enamjaolt vene koolide õpilasi või kohalikke omavalitsusi. Personaalpronoomeni *meie* tähendus sõltus sageli kontekstist, kuid peamiselt mõeldi *meie* all ministeeriumit, Eesti riiki või eesti emakeelega õpilasi.

Sõna saanud ühiskondlikult aktiivsete inimeste tekstides esines vaid kolmes tekstis *meie-nemad* konstruktsioone. *Nemad* tähendas neis peamiselt vene rahvusest inimesi. *Meie* ei tulnud nii selgelt välja. Ühiskondlikult aktiivsed inimesed ei kuulunud parteisse.

Vaid kahes sama autori tekstis sai sõna ka vene koolide õpilane. Tema tekstides olid *meie* vene õppekeelega koolid ning *nemad* kohalikud omavalitsused. Ka tema ei kuulunud erakonda.

4.3. *Meie-nemad* konstruktsioonid sõna võtnud inimeste tekstides

Sõna võtnud inimeste puhul analüüsisin 21 *meie* ja *nemad* konstruktsioone sisaldavat teksti. Kuigi selle osa valim ei ole suur, saan tänu sellele võrrelda, kas sõnasaajad ja -võtjad on tekstides *meie-nemad* vastandused erinevalt konstrueerinud. Ehk kas inimese läbimõeldud arvamusoos on *meie-nemad* kategooriat teistmoodi kui ajakirjaniku küsimustele vastates.

4.3.1. *Meie-nemad* konstruktsioonid sõna võtnud poliitikute tekstides

Nagu sõnasaajate tekstides, leidis ka sõnavõtjate omades kõige rohkem *meie-nemad* konstruktsioone poliitikute tekstides. Üheksast uuritavast tekstist kaheksa autorid kuulusid Eesti Keskerakonda. Seega oli peaaegu kõik sõnavõtjate *meie-nemad* konstruktsioonidega tekstid vasakpoolse maailmavaatega.

Viie teksti autor oli Yana Toom, kolme Mihhail Kõlvart ja ühe IRLi Tallinna linnavolikogu fraktsiooni esimees Toivo Jürgenson. Lähtuvalt sellest toon välja peamiste sõnavõtjate tekstide põhjal tehtud üldistused ning esitan mõned tekstinäited.

Yana Toomi *meie-nemad* konstruktsioonidega tekstidest enamikus on *meie* Eesti riik või rahvas. Teksti 23.8 samastab ta end aga hoopis vene kogukonnaga, vastandudes eestlastele. Seega ilmneb tema arvamused tekstides samasugune vastuolu nagu ajakirjaniku pöördumise korral loodud tekstides:

(23.4) *Palun minust õigesti aru saada: ma olen selle poolt, et kõik meie riigi elanikud valdaksid täiuslikult eesti keelt. Aga ma olen veendunud, et selle eesmärgi poole püüeldes ei tohi ohvriks tuua hariduse kvaliteeti ega emakeeleoskuse taset.*
(Riigikogu liige Yana Toom)

(23.8) ... venekeelselt kogukonnalt ei küsinud keegi, mida *me* sellest *arvame*, et *meie* lapsi hakatakse eesti keeles õpetama. (Riigikogu liige Yana Toom)

Toomi 23.4 tekstis on *meie* all mõeldud Eesti riigi elanikke. *Neid* pole tekstis küll otseselt välja toodud, aga konteksti põhjal võib öelda, et *nemad* on need, kes tahavad täiusliku eesti keele poole liikudes ohvriks tuua hariduse kvaliteedi ja emakeeleoskuse taseme ehk tõenäoliselt haridus- ja teadusministeerium, kes kakskeelsele õppele üleminekut korraldab.

Samas ilmnes Toomi tekstist 23.8, et varem mitu korda kasutatud *meie* kui riik oli asendunud hoopis teise grupiga. Selles tekstis on *meie* venekeelne kogukond ning konteksti põhjal see vastandub riigile või ministeeriumile ehk sellele, kes venekeelsete vanemate lapsi õpetama hakkavad. Ehk nagu ka sõnasaanute kategoorias, Toom nii samastab kui ka vastandab end Eesti riigile.

Tekstis 23.8 juttu olnud emakeele oskuse taset võib seostada uuringu „Arvamusi ja hinnanguid riigikeele õppe korraldamise kohta vene õppekeelega koolides“ lõpparuandes (Klaas-Lang jt 2014: 34) selgunud seisukohaga, et vene koolide õpilased ja õpetajad näevad Eesti koolis õppimises ohtu oma vene identiteedi kadumisele. Eestikeelse kooli valimine on nende sõnul võimalik vaid sel juhul, kui *tahad eestlaseks hakata*. Õpilaste argumentatsiooni põhjal saab öelda, et võimalikuks peetakse vaid ükskeelsust ning ühekultuurilisust, mis välistab kuulumise kahte kultuuri. (Klaas-Lang jt 2014: 34-35) Minu hinnangul peegeldab ka Toomi tekstides sama arusaam, sest tema seisukoha järgi toob parema eesti keele oskuse poole liikumine ohvriks vene koolide õpilaste emakeele ja aineõppe.

Mihhail Kõlvarti kui sõnavõtja tekstides seostus *meie* pigem Tallinna linnavalitsusega ja *nemad* vene koolide või Eesti riigiga. Tema arvamugude ei ole sõnasaajate osas märgatud vastuolu, mis tuli välja ka sõna võtnud ja saanud Toomi tekstides.

(50.6) *Meil on tegevuskava ka juhuks, kui ministeerium jätab koolitusloa andmata.* (Tallinna abilinnapea Mihhail Kõlvart)

(50.8) *Meedia juurutab eesti üldsuse teadvusesse primitiivset loogikat: kui venelased ei taha õppida eesti keeles, tähendab see, et nad on eesti keele õppimise vastu.* (Tallinna abilinnapea Mihhail Kõlvart)

Kõlvarti tekstis 50.6 on *meie* Tallinna linnavalitsus, kes vastandub *neile* ehk ministeeriumi töötajatele, kellelt oodataks erakoolide koolitusloa osas vastust. Tekstis 50.8 ütleb ta aga hoopis venelaste kohta *nemad*. Kuigi Kõlvart esitab selle 50.8 tekstis meedia juurutatud seisukohana, on minu hinnangul tegu siiski Kõlvarti seisukohaga, sest see on esitatud arvamuse vormis ning lause konteksti arvestades oleks võinud ta öelda *nemad* asemel ka *meie*. See näitab, et Kõlvart ei samastanud end selle tekstis venelastega ega pidanud end nendega ühte gruppi kuuluvaks.

4.3.2. *Meie-nemad* konstruktsioonid sõna võtnud koolitöötajate tekstides

Koolitöötaja tekstides esines *meie* ja *nemad* konstruktsioone samuti vaid kahes. Samas olid need seisukohad osalt vastandlikud, sest kummagi teksti autor vastandab end teise gruppi kuulujaga:

(9.3) *Tuleb aktsepteerida koolide hoolekogude õigust õppekeelt valida. Eestikeelse aineõppe korraldamist võib lubada ainult **nendele pedagoogidele**, kes valdavad eesti keelt vähemalt tasemel C1 ja kellel on aineõpetaja kutse. ...* (Tallinna Lasnamäe gümnaasiumi direktor Igor Kopõtin)

(13.1) *Minu kolleegid on korduvalt kirjutanud raskustest, millega **nad** muukeelses koolis eestikeelsele õppele üle minnes kokku puutuvad.*

Üleminekuprogramm on korralikult läbi mõtlemata. See on üks põhjus, miks me teineteise spetsiifilisi probleeme ei tunne. (Õpetaja-metoodik Anatoli Grigorjev)

Eesti Keskerakonda kuuluva Kopõtini tekstis 9.3 on *nemad* eesti keelt piisavalt oskavad pedagoogid, kes vastanduvad neile õpetajatele, kes keelt ei oska ja on loos kui peitetud *meie*. Ka Kopõtin asetab end tekstis pigem *meie* rolli. Erakonda mitte kuuluv Grigorjev ütleb tekstis 13.1 *nemad* aga oma nende kolleegide kohta, kes peavad eestikeelsele õppele üle minema. Minu hinnangul vastandab ta end nende sõnade kaudu vene koolide õpetajatele. Seda kinnitab ta ka teksti sisse toodud *meie* kaudu, mis tähendab nii vene- kui eestikeelsete koolide õpetajaid. Seega kui üleminekuga tegelevad kolleegid on *nemad*, peab Grigorjev olema eestikeelse kooli õpetaja, et moodustuks *meie*, mida ta tekstis 13.1 kasutab.

4.3.3. *Meie-nemad* konstruktsioonid sõna võtnud ministeeriumi esindaja tekstides

Haridus- ja teadusministeeriumi esindajatest võttis ainukesena sõna Eesti Reformierakonda kuuluv haridusministeeriumi üldharidusosakonna juhataja Irene Käosaar, kelle nelja *meie* ja *nemad* vastandusi sisaldava teksti põhjal selgus, et ta samastab end peamiselt *meie* kaudu riigi ja ministeeriumiga ning vastandab vene koolide õpetajatega.

(11.3) *Ülemineku eesmärk on seega lisaks väga heale keeleoskusele (aineteadmistest rääkimata) tagada kodanikuks olemise pädevused, väga head õpioskused ning suurendada õpilaste soovi ja võimekust jätkata pärast gümnaasiumilõpetamist õpinguid meie kõrgkoolides. (Haridusministeeriumi üldharidusosakonna juhataja Irene Käosaar)*

(11.5) *Seega on selles protsessis olnud võtmetähtsusega õpetajate koolitamine lõimitud aine- ja keeleõppe vallas (LAK-õpe) ning nende toetamine metoodilise*

nõustamise ja koolijuhtide koolitusega. (Haridusministeeriumi üldharidusosakonna juhataja Irene Käosaar)

Käosaare tekstis 11.5 on *nemad* vene koolide õpetajad, kellega ta ennast ei samasta. 11.3 tekstis kasutab Käosaar asesõna *meie* Eesti riigi tähenduses, pidades kitsamalt silmas Eesti kõrgkooli. Personaalpronoomenile *meie* vastanduvad laiemalt eri riikide ülikoolid ja kitsamalt pigem nende riikide ülikoolid, kus on võimalik õppida vene keeles või ka inglise keeles, sest inglise keel on paljude vene emakeelega noorte jaoks eesti keelest prestiižsem. (Klaas-Lang 2014: 28) Ka varem viidatud lõpparuandes on kirjas, et õpilased teevad keelt õppides pigem pragmaatilisi valikuid. Nende jaoks on eesti keelest olulisem *suurem* ja *tuntum* keel, mis pakub laiemaid kasutusvõimalusi. (Klaas-Lang 2014: 37)

4.3.4. *Meie-nemad* konstruktsioonid sõna võtnud ühiskondlikult aktiivsete inimeste ja vene koolide õpilaste tekstides

Ka ühiskondlikult aktiivsete sõnavõtjate tekstides esines *meie-nemad* konstruktsioone neljas. Nende põhjal ühtseid tendentse välja ei joonistunud, aga nende seisukohtade tutvustamiseks toon paar näidet. Isamaa ja Res Publica liitu kuuluva keeleteadlase Mart Rannuti tekstis 12.2 on *nemad* vene koolide õpilased, kellele ta vastandab konteksti põhjal eesti emakeelega õpilasi:

(12.2) *Tulemus on näha: vene koolidest jõuab kõrgkoolidesse suhteliselt vähem tudengeid, nende seas on ka väljalangevus suurem.* (Keeleteadlane Mart Rannut Integratsiooni Uuringute instituudist)

Rannuti teksti põhjal saaks luua lausekonstruktsiooni: *meie* ehk eesti emakeele õpilased, kes jõuavad sagedamini ülikooli kui *nemad* ehk vene koolide õpilased. Taustana võib öelda, et Mart Rannuti sulest ilmus 2004. aastal õppevahend eesti keele õppimiseks pealkirjaga: „Eesti keel: võõrkeelest teiseks keeleks”. Lisaks kuulub ta ka parempoolsesse erakonda.

Ajakirjanik Ülo Tiku tekstis 3.3 on *meie* tublimad vene koolid ja *nemad* on teised koolid ehk Tallinna koolid ehk mitte nii tublid õppeasutused, et eesti õppekeelele üle minna:

(3.3) *Aine kaupa minnakse eestikeelsele õppele üle juba viis aastat, aga Tal- linna koolid pole selleks valmis. Poliitikud linnavalitsusest on arvanud, et **tublimad** võiksid üle minna 2011. aasta sügisel. Teised siis, kui nad on selleks valmis.* (Õpetajate Lehe ajakirjanik Ülo Tikk)

Vene koolide õpilaste seisukohtadest kirjutas vaid üks õpilane, MTÜ Vene Kool Eestis juhatuse liige Alisa Blintsova, kes samastab end *meie* kaudu venelaste ehk vene rahvusvähemusega. *Meie* vastandiks on tema tekstis *nemad* ehk uus valitsus, kes on *meid* kategooriateks jaganud:

(24.3) *Hoolimata asjaolust, et koalitsioonilepingu lõimumisosas pole mainitud mõistet „**vene rahvusvähemus**”, on uus valitsus jaganud **meid** kategooriateks: lapsed, täiskasvanud, pensionärid, töötud, puuetega inimesed, sotsiaal-töötajad jne. See tähendab, et vähemalt mõned konkreetset suunad pingutuste kohaldamiseks on ühepoolset määratud.* (MTÜ Vene Kool Eestis juhatuse liige Alisa Blintsova)

Blintsova tekstist ei tule otseselt välja, kas vene koolide õpilasi esindav MTÜ Vene Kool Eestis toetab üleminekut või mitte, aga kui lähtuda kontekstist ja sellest, et valitsus on *nemad*, ei saa just öelda, et tema kui MTÜ Vene Kool Eestis juhatuse liige selle poolt oleks. Ta ei kuulu erakonda.

4.3.5. Järeldused sõna võtnud inimeste meie-nemad konstruktsioonidest

Ka nende sõna võtnud inimeste seas, kes kasutasid *meie-nemad* vastandusi, oli kõige rohkem poliitikute tekste. Neid oli üheksa. Sõna saanud poliitikute tekstide autorid olid

peamiselt vasakpoolsetesse erakondadesse kuulujad, kellest peaaegu kõik olid Eesti Keskerakonna liikmed.

Meie ja *nemad* konstruktsioone kasutanud sõna võtnud inimeste puhul tuli selgelt esile, et kõige rohkemates tekstides kasutasid uurimuse aluseks olevaid personaalpronoomeneid Yana Toom ja Mihhail Kõlvart.

Eesti Keskerakonna poliitikute *meie-nemad* konstruktsioonidega tekstides olid Yana Toomi *meie-nemad* konstruktsioonidega tekstidest enamikus *meie* Eesti riik või rahvas, kuid korra ka venekeelne kogukond, kellele ta sel korral vastandas Eesti riiki, muidu aga peamiselt haridus- ja teadusministeeriumit. Seega Toom kord samastas ja seejärel vastandas end Eesti riigile. Sama võtet kasutas ta ka siis, kui oli sõnasaaja rollis.

Ka Kõlvart kasutas eespool mainitud võtet sõna saades, kuid sõnavõtja rollis kirjutatud tekstides ma seda ei täheldanud. Kõlvarti tekstides seostus *meie* pigem Tallinna linnavalitsusega ja *nemad* vene koolide või Eesti riigiga.

Sõna saanud koolitöötajate tekstides esines *meie-nemad* vastandust vaid kahes. Tekstides oli *meie* kas riigikeelt mitte piisavalt oskavad õpetajad või eestikeelse õppekeele koolid. Neile vastandusid personaalpronoomeniga *nemad* ehk riigikeelt piisavalt oskavad pedagoogid või vene õppekeele koolid. Üks koolitööja kuulus Eesti keskerakonda, teine ei kuulunud parteisse.

Ministeeriumi esindajatest võttis sõna vaid üks inimene, kelleks oli Reformierakonda kuuluv Irene Käosaar. Tema tekstides olid *meie* riik ja ministeerium ning *nemad* vene koolide õpetajad.

Ühiskondlikult aktiivsete inimeste nelja teksti põhjal ei selgunud ühiseid tendentse ning vene koolide õpilastest võttis ise sõna vaid üks ehk MTÜ Vene Kool Eestis juhatuse liige Alisa Blintsova, kes samastab end *meie* abil venelastega ja vastandav *nemad* kaudu valitsusega.

Kokkuvõttes võib öelda, et ülemineku protsessi diskussiooni sõna saajate ja võtjate uurides paistavad silma mõned inimesed, kes ülemineku teemal tõsisemalt kaasa räägivad. Näiteks võib tuua haridus- ja teadusministeeriumist Käosaare (REF) ja poliitikutest Toomi (KE) või Kõlvarti (KE). Nad kirjutavad ise ja neile eile annavad sõna ka ajakirjanikud.

Kokkuvõte

Bakalaureusetöö eesmärk oli uurida, kuivõrd on omavahel seotud inimese arvamus vene õppekeelele gümnaasiumide kakskeelsele õppele üleminekust, tema konstrueeritud tekst, amet, erakondlik kuuluvus ja maailmavaade.

Analüüsisin kriitilise diskursusanalüüsi meetodiga kakskeelsele õppele ülemineku teemal ajakirjanduses tekkinud diskussioonis sõna saanud ja sõna võtnud inimeste, nende seisukohtade, poliitiliste vaadete ja tekstides konstrueeritud personaalpronoomenite *meie* ja *nemad* vahelisi seoseid.

Uurimistöö hüpotees väidab, et muukeelse kooli kakskeelsele õppele ülemineku politiseeritus väljendub ülemineku teemal sõna saanud ja võtnud inimeste tekstides ja kontekstis, milleks oli minu töös nende inimeste erakondlik taust ja vaated.

Kinnitan hüpoteesi paikapidavust, vastates sellest lähtuvatele uurimisküsimustele. Ülemineku teemadel saavad ja võtavad sõna poliitikud, koolitöötajad (õpetajad ja direktorid), haridus- ja teadusministeeriumi esindajad, ühiskondlikult aktiivsed inimesed näiteks ajakirjanikud, keele- ja kirjandusteadlased ning vene koolide õpilased.

Lähtudes Fairclough' (2005: 53–70) seisukohast saab diskursuse abil uurida ka politiseeritust ning diskursuse püsijäämisel teiste diskursuste seas on oluline roll ka võimalusel massimeedias kaasa rääkida. Ülemineku-teemalises diskussioonis esineb sõna saanud kui ka võtnud inimeste põhjal kokkuvõttes kõige enam poliitikute arvamusavaldusi ning kõige vähem vene koolide õpilaste omi. Ka uuringu „Arvamusi ja hinnanguid riigikeele õppe korraldamise koht vene õppekeelele koolides uurigu lõpparuanne 2014“ (Klaas-Lang jt 2014) kohaselt on vene õpilaste seisukohti osalisele eestikeelsele õppele ülemineku kohta seni vähe uuritud ja esitletud.

See kinnitab hüpoteesi, et üks eesti keele oskuse paranemise takistus muukeelse rahvastiku seas on kakskeelsele õppele ülemineku liigne politiseeritus. Ehk vene koolide õpilaste, kes peaksid oskama paremini eesti keelt ja minema üle kakskeelsele õppele, diskursused kaovad arutelus poliitikute seisukohavõttude vahele ning lõpuks kõnelevad vasak- ja parempoolsete erakondade poliitikud õpilastest kui kellestki kolmandast ehk *nendest*, kuigi muutus puudutab otseselt just kooliõpilasi. See järeldus

uurimuse esimest osast, kui selgus, et parem- ja vasakpoolsete vaadetega poliitikud said ja võtsid enam-vähem võrdselt sõna. Kahest ülemineku teemal kõnelenud vene koolide õpilastest üks oli vastu kohalike omavalitsuste üleminekut takistavatele tegevustele. Tema üksik seisukohavõtt ei pääse aga teiste diskursuste seast mõjule.

Kõik arvamust avaldanud inimesed ei kuulunud erakondadesse, näiteks vene koolide õpilased ei olnud astunud parteide liikmeks ja ka suur osa ühiskondlikult aktiivsetest inimestest ei kuulunud erakonda. Teiste ametinimetuste esindajate seas leidis aga poliitilise kuuluvusega inimesi. Nende puhul jagasin erakonnad maailmavaate järgi parem- ning vasakpoolseteks.

Uurimuse esimese osa tulemustest järeldasin, et nii sõnasaajate kui ka võtjate seas oli enam-vähem võrdselt nii vasak- kui ka parempoolsete vaadetega poliitikuid, koolitöötajatest enamik olid aga pigem vasakpoolsete ning haridus- ja teadusministeeriumi esindajad pigem parempoolsete vaadetega.

Meie-nemad vastandusi uurides aga olukord muutus. Nii sõna saanud kui ka võtnud personaalpronoomenitega tekstide peamised autorid olid vasakpoolsete vaadetega poliitikud.

Sõna saanud vasakpoolsete vaadetega poliitikud samastusid *meie* kaudu peamiselt kas Eesti riigi, ülemineku mittepooledajate, Tallinna linnavalitsuse või vene koolide õpilastega. Nad vastandusid peamiselt venelastele ja vene koolid õpilastele, kuid samas ka haridus- ja teadusministeeriumile.

Parempoolsete vaadetega sõna saanud poliitikutest enamik samastas end *meie* abil Eesti riigi või rahvaga ning vastandas vene koolide õpilaste, vene koolide õpilaste vanemate või Tallinna linnavalitsusega.

Ametinimetuse ja *meie-nemad* konstrueerimine esines kõige selgemini koolitöötajate tekstidest, sest neist enamik mõtles *meie* all oma kooli, mõnel korral ka üldisemalt vene õppekeelega kooli. *Nemad* esines koolitöötajate tekstides peamiselt vastandusena, kas üldisemalt teistele koolidele või konkreetselt eestikeelsetele koolidele. Koolide töötajad, kes *meie-nemad* konstruktsioone oma tekstides kasutasid, kuulusid parteidesse, mis pooldasid vasakpoolseid vaateid.

Ministeeriumi esindajatest sõna saanud inimeste tekstides tähendas konstruktsioon *nemad*, enamjaolt vene koolide õpilasi või kohalikke omavalitsusi.

Personaalpronoomeni *meie* tähendus sõltus sageli kontekstist, kuid peamiselt mõeldi *meie* all ministeeriumit, Eesti riiki või eesti emakeelega õpilasi.

Sõna saanud ühiskondlikult aktiivsete inimeste tekstides esines *meie-nemad* konstruktsioone vaid kolmes tekstis. *Nemad* tähendas neis peamiselt vene rahvusest inimesi, *meie* ei tulnud nii selgelt välja.

Vaid kahes sama autori tekstis sai sõna ka vene koolide õpilane. Tema tekstides oli *meie* vene õppekeelega koolid ning *nemad* kohalikud omavalitsused.

Ka nende sõnavõtnud inimeste seas, kes kasutasid *meie-nemad* vastandusi, oli kõige rohkem poliitikute tekste ning tekstide autorid olid peamiselt vasakpoolsetest erakondadest ning enamik olid Eesti Keskerakonna liikmed.

Üldistusena saan nii sõnasaajate kui ka võtjate põhjal välja tuua, et vene kooli kakskeelsele õppele ülemineku diskussioonis said enam sõna vasakpoolsed erakonnad, eriti Eesti Keskerakond. Sinna kuulusid ligi pooled sõna saanud ja võtnud poliitikutest, lisaks suur osa vene koolide direktoritest ja mõned õpetajad. Uurimuse teises osas ehk *meie-nemad* vastandustega tekstides domineerisid vasakpoolsed ning eriti Eesti Keskerakonna seisukohad nii sõna saanute kui ka võtnute seas.

Kirjandus

Denzin, Norman K. & Lincoln, Yvonna S. 2005. Introduction: The discipline and practice of qualitative research. The Sage handbook of qualitative research. Second Edition. Thousand Oaks: Sage.

Fahnestock, Jeanne, Marie Secor 1990. A rhetoric of argument. New York: McGraw-Hill.

Fairclough, Norman 1989. Language and power. London: Longman, 108-125.

Fairclough, Norman 1997. Miten media puhuu. Tampere: Vastapaino, 74.

Fairclough, Norman 2005. Critical discourse analysis in transdisciplinary research. — Toim. Wodak, P. Hilton. A New Agenda in (Critical) Discourse Analysis. Amsterdam: John Benjamins Publishing.

Foucault, Michel 2003. The Ethics of the concern of the self as a practice of freedom. – The Essential Foucault: selection from the essential Works of Foucault, 1954–1984. Toim. Paul Rabinow, Nikolas Rose The New Press: New York, 25-42.

Halliday, Michal A. K. 1994. An introduction to functional grammar. Baltimore: Arnold.

Hennoste, Tiit 2001. Uudise käsiraamat. Kuidas otsida, kirjutada, toimetada ja serveerida ajaleheuudist. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 61, 112.

Hennoste, Tiit 2002. Keelekasutuse uurimine. – Emakeele Seltsi aastaraamat 48. Eesti keele uurimise analüüs. Koost. Mati Ereht. Tallinn: Emakeele Selts, 226-229.

Kasik, Reet 2008. Tekstid ja taustad V Meediatekstide keelekasutuse ja selle sotsiokultuurilised taustad. Tartu ülikooli eesti keele osakond: Tartu.

Kirss, Laura, Triin Vihalemm 2008. Hariduslik integratsioon. RIP 2008–2013 vajadus- ja teostatavusuuringu haridusuuringu lõpparuanne. II osa. Riigihange 034118 „Riikliku Integratsiooniprogrammi 2008–2013 väljatöötamine”. Tartu: Praxis, Tartu Ülikool, Balti Uuringute Instituut, Hill & Knowlton, Geomedia.

Kirts, Made jt = Birute Klaas, Irene Käosaar, Kristi Mere, Järvi Lipasti, Hele Pärn, Maie Soll, Anastassia Zabrodskaia, Tõnu Tender, Ülle Türk, Jüri Valge,

Silvi Vare 2008. Keelehariduspoliitika ülevaade. Eesti raport. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.

Klaas-Lang jt = Klaas-Lang, Birute, Kristiina Praakli, Anni Peedisson, Alla Lašmanova 2014. Arvamusi ja hinnanguid riigikeele õppe korraldamise koht vene õppekeelega koolides uuringu lõpparuanne 2014. Tartu: Tartu Ülikooli eesti keele (võõrkeelena) osakond.

Kuldnokk, Karen 2008. Suhtumise kujundamine päevalehtede avamustekstides. Pronkssõduri-diskursuse osalised. – Tekstid ja taustad III. Toim. Reet Kasik. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 65–99.

Kukk, Inga 2001. Eesti rahvuspoliitika osalised ajalehetekstides – kriitiline tekstianalüüs - Keele kannul. Pühendusteos Mati Ereli 60. sünnipäevaks 12. märtsil 2001. Tartu ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 17. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 146–165.

Ladva, Asso. 2012. Dokument. Eestikeelsele aineõppele üleminek vene õppekeelega koolis. Õiguslik taust. Eranditaotlused.

Laherand, Meri-Liis 2008. Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn: Infotrükk, 309.

Lepajõe, Kersti 2004. Isikudeiksis õpilastekstides. – Tekstid ja taustad III. Lingvistiline tekstianalüüs. Toim Reet Kasik (Tartu Ülikooli Õppetooli eesti keele õppetooli toimetised 28). Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus, 74–89.

Metslang, Helena jt = Triin Kibar, Mare Kitsnik, Jevgenia Koržel, Ingrid Krall, Anastassia Zabrodskaja 2013. Kakskeelne õpe vene õppekeelega koolis. Uuringu lõpparuanne. Tallinn: Tallinna Ülikooli Eesti Keele ja Kultuuri Instituut.

Pajusalu, Renate 1999. Deiktikud eesti keeles. Dissertationes Philologiae Estonicae Universitatis Tartuensis 8. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Karise, Merit 2004. Sugu telepildis, Screening Gender. Õppevahend. Toim. Barbi Pilvre. Tartu: Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooniosakond.

Proos, Ivi 2005. Eestivenelaste keeleoskus ja suhtumine 2007. aasta gümnaasiumireformi. Uuringu „Integratsiooni monitooring 2005” aruanne. Tallinn: TLÜ Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituut.

Proos, Ivi, Iris Pettai 2008. Eestivene noored: uue põlvkonna positsioon ja ootused. Sotsioloogilise uurimuse materjalid. Tallinn.

Rikmann, Erle, Gerli Nimmerfeldt 2013. Lõimumisvaldkonna sotsiaalsete gruppide uuring: uuringu raport. Tallinna Ülikooli Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituut.

Veebipõhine kirjandus

Eesti keele arengukava 2011. Tallinn: Eesti keele sihtasutus.
file:///C:/Users/user/Downloads/10673%20(1).pdf . Vaadatud 21.11.2013. .

Erakonda kuuluvuse otsing. E-äriregister. Vaadatud: 01.06.2014.
<https://ariregister.rik.ee/erakonnad.py/search?sess=9943631558855112582325077753155370930331811196895409494929495440&lang=est>

Jürgens, Sergei 2010. Eestimaa Ühendatud Vasakpartei põhikiri;
<http://vasakpartei.ee/Et/pohikiri.htm>. Vaadatud 02.06.2014

Sarapuu, Kathy 2006. Suhtlustasandi tähendused ajalehtede juhtkirjades . Kriitiline tekstianalüüs. Magistritöö. Tartu.
<http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/1212/sarapuukathy.pdf?sequence=5>. Vaadatud 14.05.2014

Keeleseadus 2011. Riigi Teataja.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/118032011001?leiaKehtiv>. Vaadatud 20.05.2014

Koitla, Aivar 2012. Koitla: Me ei hakka IRLiga konkureerima. – Postimees. 20. veeb; <http://www.postimees.ee/745696/koitla-me-ei-hakka-irliga-konkureerima/>.
Vaadatud 04.06.2014.

McGregor, Sue. L. T. 2004. Critical discourse analysis: A primer.
<http://www.kon.org/archives/forum/15-1/mcgregorcd.html> . Vaadatud 18.05.2014.

Paimre, Marianne. 2013. Narkoprobleemide kajastamine Eesti ajakirjanduses (1993-2009) https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/42276/978-951-39-5409-3_vaitos19102013.pdf?sequence=1. Vaadatud 24.05.2014

PGS 2010 =Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus 2010. Riigi Teataja.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/113122013021?leiaKehtiv>. Vaadatud 19.05.2014.

PGS 1993 = Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus 1993. Riigi Teataja.

<https://www.riigiteataja.ee/akt/28542> Vaadatud 19.05.2014.

Setina, Jekaterina 2008. Vene õppekeelega koolide eestikeelsele õppele ülemineku kajastamisest Eesti vene- ja eestikeelsetes ajalehtedes aastal 2007. Bakalaureusetöö. Tartu.

http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/15723/Baktoo_Setina.pdf?sequence=1. Vaadatud 18.04.2014

Toomsalu, Tiit 2013. Erakonna põhiseaduslikust määratlusest ja erakondade institutsionaalsest kriisist. – Riigikogu Toimetised. Erakonnad, nr 27;

<http://www.riigikogu.ee/rito/index.php?id=16395&op=archive2>. Vaadatud 10.06.2014.

TNS Emor 2006. Eestikeelne aineõpe vene õppekeelega koolides: hetkeolukord ja vajadused. November–detsember 2006.

<http://vana.hm.ee/index.php?popup=download&id=6357> Vaadatud 02.06.2014

TNS Emor 2008. Lühikokkuvõte: mitte-eestlaste teadlikkus ja suhtumine vene õppekeelega koolide gümnaasiumiastmes eestikeelsele aineõppele üleminekust.
Vene õppekeelega munitsipaal

Vare, Silvi 2004. Eesti keel vene koolis. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
Vene õppekeelega munitsipaal- ja riigikoolide gümnaasiumiastme eestikeelsele õppele ülemineku tegevuskava aastateks 2007–2012;

<http://www.hm.ee/index.php?popup=download&id=11041> Vaadatud 30.05.2014

The analyze of opinions of the transition to the two language studying in Estonian non-Estonian schools.

Summary

The purpose of my Bachelor`s thesis was to analyze opinions about the transition of non-Estonian schools to Estonia. I investigated whose point of view were asked by the journalists and who expressed their opinions by writing a story. I also paid attention to which political party spoken people belong to. I used critical discourse analysis to find out how personal pronouns *we* and *them* opposition is constructed. The main aim of my thesis was to examine if and what extent human opinions on transition of schools with non-Estonian language were influenced by the political affiliation.

The thesis was divided into four main paragraphs. The first part consisted of an introduction to the overview of the transition, thesis goals and hypothesis, research method and described the selected material. The second part provided an overview of regulations of general school learning language and the third part presented the earlier researches on this subject. The final fourth part focused on my analysis and interpretations and draws connection between different parts of this research.

I used qualitative approach, more accurately critical discourse analysis for my study. My research was based on 50 online media articles, where I have picked out quotes in which people talked precisely about transition. I analyzed quotes by critical discourse analysis method and found out how *we* and *them* was constructed in discussion of transition. In addition in quotes I analyzed the profile of spoken people and explored their political beliefs.

According to my results, mostly politicians, but not non-Estonian school students, who were really influenced by the transition, spoke in the discussion on transition to Estonian. In general research showed that opinions on transition of school of non-Estonian languages were influenced by political affiliation.

Lisad

Lisa 1. Valimisse kuuluvad artiklid

Tabel 1. Bakalaureusetöös uurimuse aluseks olnud artiklid

Nr	Artikli veebiaadress
(1)	http://www.postimees.ee/956620/eesti-keelele-uleminek-raputas-vene-koolid-arenema
(2)	http://www.postimees.ee/954126/vene-koolid-torjuvad-eesti-omi-tahapoole
(3)	http://www.opleht.ee/admin/pages/preview/?archive_mode=article&articleid=4985
(4)	http://uudised.err.ee/v/eesti/59a7bbe7-3058-41e0-9104-87afc53428bec
(5)	http://pr.pohjarannik.ee/?p=2000
(6)	http://www.postimees.ee/665818/vastuseis-eesti-keelele-vene-koolides-kasvas
(7)	http://www.postimees.ee/974944/tunnistajad-yana-toom-survestas-koole-eesti-keele-vastu
(8)	http://www.delfi.ee/news/paevauudised/arvamus/toivo-jurgenson-kolvarti-kampaania-on-vene-noorte-jaoks-korge-hind.d?id=64694554
(9)	http://epl.delfi.ee/news/arvamus/vene-kooli-opetaja-igor-kopotin-kui-opilased-ei-moista-mida-opetaja-raagib.d?id=64817914
(10)	http://uudised.err.ee/v/eesti/eb86cd94-e212-4301-85f9-0441a42cd15c
(11)	http://opleht.ee/arhiiv/?archive_mode=article&articleid=6595&print=1
(12)	http://www.sirp.ee/index.php?option=com_content&view=article&id=12160:ka-s-keelelised-inimoigused-ja-keeleline-julgeolek-on-eestis-tagatud&catid=11:varia&Itemid=16&issue=3337
(13)	http://opleht.ee/arhiiv/?archive_mode=article&articleid=8103
(14)	http://www.ohtuleht.ee/431662/lauri-leesi-koige-rohkem-armastatakse-ranget-opetajat-
(15)	http://arvamus.postimees.ee/956074/kuttis-eesti-keel-ei-getosta-vene-kooli
(16)	http://www.postimees.ee/436736/htm-narva-koolid-teevad-eestikeelsele-oppele-uleminekul-suureparast-tood
(17)	http://tallinncity.postimees.ee/549444/haridusametnik-selline-kampaania-hairib-koolide-igapaevast-tood
(18)	http://www.postimees.ee/555746/narva-volikogu-asejuht-nimetas-eestikeelset-opet-toetavaid-koole-reeturiteks

(19)	http://www.postimees.ee/571036/martin-ehala-eesti-keelt-ei-saa-jouga-peale-suruda
(20)	http://epl.delfi.ee/news/eesti/eesti-keel-vene-koolis-teadmatuses-ja-hirmust-on-valja-kasvanud-trots.d?id=63704274
(21)	http://epl.delfi.ee/news/eesti/loimumisplaan-aastateks-20142020-vene-tv-d-ei-tule-ja-pensionarid-jaetakse-rahule.d?id=64986270
(22)	http://epl.delfi.ee/news/eesti/narva-voim-kustutab-koolide-indu-eesti-keeles-opetada.d?id=56888946
(23)	http://www.delfi.ee/news/paevauudised/arvamus/yana-toom-vene-gumnaasiumide-eestikeelseks-muutmine-on-mastaapne-potjomkinlus.d?id=45694049
(24)	http://www.opleht.ee/admin/pages/preview/?archive_mode=article&articleid=5412
(25)	http://www.postimees.ee/606042/yana-toom-tiris-ahtme-opilased-poliitikasse
(26)	http://tallinncity.postimees.ee/755426/tallinn-uritam-koige-kiuste-venekeelset-gumnaasiumit-teha
(27)	http://tallinncity.postimees.ee/549650/kolvart-toetan-vene-opilaste-ideed
(28)	http://tallinncity.postimees.ee/549222/tallinna-abilinnapea-organiseerib-vene-koolide-reformi-vastast-protestiaktiooni
(29)	http://tallinncity.postimees.ee/481232/ministeerium-vene-kooli-keelereform-aitab-lepitada
(30)	http://www.postimees.ee/447786/valjataga-vene-koolide-eestistamine-tahendaks-viletsamalt-haritud-venelasi
(31)	http://www.postimees.ee/493548/ministeerium-eesti-keele-oppest-mida-varem-seda-parem
(32)	http://www.postimees.ee/493696/korobeinik-olulisim-on-tekitada-keeleoppeks-motivatsioon
(33)	http://www.postimees.ee/493700/psuhholoogiadoktor-vene-lapsi-tuleks-opetada-kakskeelseks
(34)	http://www.postimees.ee/493948/yana-toom-eesti-keelt-peaks-juba-lasteaias-opetama-tohusamalt%20%C3%B5husamalt%20h
(35)	http://www.postimees.ee/445338/valjataga-vene-koolide-eestistamine-naib-vaiklase-kattemaksuna
(36)	http://www.postimees.ee/783714/narva-laheb-venekeelse-oppe-paastmiseks-erakoolide-tee
(37)	http://www.postimees.ee/471118/aaviksoo-kolm-kooli-voivad-oppekeele-osas-saada-erandi
(38)	http://tallinncity.postimees.ee/410814/linn-ja-riik-voivad-venekeelse-keskhariduse-parast-kohtusse-minna
(39)	http://www.postimees.ee/788386/vene-opilased-paluvad-oiguskantsleri-hinnangut-vene-koolide-erastamisele

(40)	http://www.postimees.ee/833660/kuidas-narva-keskerakondlased-avalikku-arvamust-valja-selgitasid
(41)	http://www.postimees.ee/783774/aaviksoo-jokk-skeemi-ma-pohimotteliselt-heaks-ei-kiida
(42)	http://tallinncity.postimees.ee/767810/tallinnasse-tuleb-vene-lutseum
(43)	http://tallinncity.postimees.ee/759102/randpere-keskerakond-teeb-trikitamisega-vene-noortele-karuteene
(44)	http://www.postimees.ee/758120/lukas-koolide-erastamine-on-katk-mis-tuleb-peatada
(45)	http://www.delfi.ee/news/paevauudised/arvamus/sergei-stadnikov-ilma-venekeelse-elanikkonnata-pole-eeesti-jatkusuutlik.d?id=64522228
(46)	http://www.postimees.ee/995566/kolvart-vaidlus-kapoga-ei-lahene-kindlasti-esimeses-kohtuastmes
(47)	http://tallinncity.postimees.ee/793816/kaosaar-oppekeele-kusimus-on-tahtlikult-politiseeritud
(48)	http://tallinncity.postimees.ee/793812/kuttis-seaduslikku-tegevust-me-keelama-ei-hakka
(49)	http://www.postimees.ee/680938/hvostov-loppev-aasta-oli-illusioonide-purunemise-aasta
(50)	http://arvamus.postimees.ee/791118/mihhail-kolvart-soov-oppida-oma-emale-keeles-pole-voitlus-eeesti-keele-vastu

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Triin Ärm (02.05.1992)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Eesti muukeelse kooli kakskeelsele õppele ülemineku arvamused avalduste analüüs: sõnasaajate ja -võtjate erakondlik kuuluv ja *meie-nemad* vastandus,“ mille juhendaja on professor Birute Klaas-Lang.
 - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi Dspace'is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi Dspace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 25.06.2014